

STANJE I POTENCIJAL GOSPODARSKOG RAZVOJA SLAVONIJE I BARANJE

Gugić, Kristina

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:392065>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-22**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

**STANJE I POTENCIJAL GOSPODARSKOG
RAZVOJA SLAVONIJE I BARANJE**

Mentorica:

Izv.prof.dr.sc. Lana Kordić

Studentica:

Kristina Gugić, 1181459

Split, kolovoz, 2021.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. Problem istraživanja	1
1.2. Ciljevi rada.....	1
1.3. Metode rada	2
1.4. Struktura rada.....	2
2. REGIJA I REGIONALNI EKONOMSKI RAZVOJ	3
2.1. Prostorni obuhvat	3
2.2. Podrijetlo i značenje imena.....	4
2.3. Demografska obilježja.....	4
2.4. Gospodarska kretanja	6
2.4.1. Bruto domaći proizvod	6
2.4.2 Bruto domaći proizvod po stanovniku.....	6
2.4.3. Bruto dodana vrijednost (BDV)	7
2.4.4. Stopa registrirane nezaposlenosti	8
2.4.5. Neto plaće.....	10
2.4.6. Robna razmjena	10
2.5. Projekt Slavonija, Baranja i Srijem.....	11
3. ANALIZA STANJA ODABRANIH DJELATNOSTI U SLAVONIJI I BARANJI	14
3.1. Poljoprivreda.....	14
3.1.1. Pregled razvoja	14
3.1.2. Statistički podaci.....	15
3.2. Prerađivačka industrija	21
3.2.1. Pregled razvoja	22
3.2.2. Statistički podaci.....	23
3.3. Turizam.....	25
3.3.1. Turistička ponuda regije.....	27

4. USPOREDBA RAZVIJENOSTI ŽUPANIJA NA TERITORIJU SLAVONIJE I BARANJE.....	29
5. SWOT ANALIZA GOSPODARSTVA	35
6. ZAKLJUČAK	40
7. LITERATURA.....	42
POPIS SLIKA	46
POPIS TABLICA.....	46
POPIS GRAFIKONA.....	46
SAŽETAK	48
SUMMARY	48

1. UVOD

1.1. Problem istraživanja

Regija Slavonije i Baranje, smještena na istočnom dijelu Hrvatske, karakteristična je po svojim vinorodnim brežuljcima, zlatnim poljima, domaćoj hrani i iskrenoj gostoljubivosti domaćina. Međutim, ovaj dio Hrvatske se već godinama susreće s brojnim problemima i posljedicama zbivanja iz prošlosti što je svrstava među najnerazvijenije dijelove Hrvatske. Pogođena siromaštvom i manjkom radnih mjesta, tjera mlade (posebice dobne skupine od dvadeset do četrdeset godina) i visokoobrazovane stanovnike iz regije, što ima veliki utjecaj na daljnji rast negativnih gospodarskih trendova. Činjenica da Slavonija (i Baranja) ne postoji kao regija u institucionalnom smislu ne pruža adekvatne mogućnosti za gospodarski i regionalni razvitak. Iz istog razloga se prostor kroz cijeli rad prikazuje kroz pet županija koje ga čine, a konkretni podaci navedeni za regiju kao jedinstvenu cjelinu su dobiveni kao prosjek tih pet županija.

Nezagađeno, plodno tlo i ostali prirodni resursi, bogata kulturno-povijesna baština, potencijali za razvoj industrije, ruralnog turizma i IT sektora su samo neke od predispozicija koje mogu omogućiti regiji da postigne gospodarski oporavak i ostvari daljnji rast. Naime, bez konkretne državne intervencije se ne može očekivati značajan pomak, stoga ključni korak je uređenje regionalnog prostora Hrvatske i definiranje kvalitetne strategije s radikalnim promjenama za Slavoniju i Baranju.

1.2. Ciljevi rada

Cilj ovog završnog rada je istražiti i prikazati osnovna obilježja analiziranog prostora te gospodarsko stanje Slavonije i Baranje unazad nekoliko godina i sada kroz prikaz odabranih pokazatelja i statističkih podataka. Na temelju prikupljenih podataka vezanih za gospodarstvo regije, cilj je izraditi analizu situacije odnosno SWOT analizu kako bi se sagledala okolina i unutrašnji čimbenici koji mogu poslužiti u daljnjem formiranju razvojne strategije.

1.3. Metode rada

Za pisanje završnog rada su korišteni sekundarni izvori podataka iz stručnih i internetskih članaka. U istraživanju je korištena SWOT analiza u svrhu identificiranja snaga, slabosti, prilika i prijetnji gospodarstva Slavonije i Baranje.

1.4. Struktura rada

U ovom radu se nastoji sagledati stanje i potencijal gospodarskog razvoja Slavonije i Baranje kroz šest poglavlja.

U uvodnom dijelu se ukratko objašnjava tema završnog rada i navodi se korištena metoda.

U drugom dijelu slijedi upoznavanje čitatelja s osnovnim obilježjima analizirane regije te prikaz i opisivanje pojedinih ekonomskih pokazatelja (najčešće na godišnjoj razini) gospodarstva Slavonije i Baranje prema dostupnim informacijama. Pored toga, predstavljen je i Projekt Slavonija, Baranja i Srijem kojemu je glavni cilj regionalni ekonomski razvoj regije.

Treći dio se bavi analizom odabranih djelatnosti, značajnih za analizirano područje. Poljoprivreda i prerađivačka industrija su najzastupljenije djelatnosti prema BDV-u na prostoru regije i ostvaruju najveći udio od svih djelatnosti, dok potencijali atraktivnosti pojedinih oblika ruralnog turizma u Slavoniji i Baranji još uvijek nisu dovoljno iskorišteni. Sve tri djelatnosti su obrađene kroz statističke podatke i navedene su mogućnosti za njihov razvoj.

Četvrto poglavlje je posvećeno usporedbi razvijenosti 5 županija na prostoru Slavonije i Baranje prema indeksu razvijenosti koji u svom izračunu obuhvaća stopu nezaposlenosti, dohodak po stanovniku, proračunske prihode jedinica lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave po stanovniku, opće kretanje stanovništva, stopu obrazovanosti i indeks starenja.

Peto poglavlje sadrži SWOT analizu gospodarstva Slavonije i Baranje kojom su se odredile vanjske prilike i prijetnje te unutrašnje snage i slabosti, čijom se kombinacijom mogu utvrditi povoljni strateški ciljevi i prioritete za analiziranu regiju.

Kroz posljednje poglavlje rada je prikazan zaključak i osvrt na cijeli rad.

2. REGIJA I REGIONALNI EKONOMSKI RAZVOJ

2.1. Prostorni obuhvat

Pod nazivima „Slavonija i Baranja“ ili skraćeno samo „Slavonija“ u ovom radu se podrazumijeva isti prostor koji objedinjuje cjelokupnu površinu pet županija: Vukovarsko-srijemska, Osječko-baranjska, Požeško-slavonska, Virovitičko-podravska i Brodsko-posavska. Povijesne regije Baranja kao dio Osječko-baranjske županije i Srijem kao dio Vukovarsko-srijemske županije se u širem kontekstu smatraju dijelovima Slavonije (Boranić-Živoder et al., 2018).

Prostor Slavonije i Baranje čini jednu od najvećih regija Republike Hrvatske zauzimajući 22% državnog teritorija s oko 20% stanovnika (Glavaš, Čizmadija, 2004). Smještena je na istočnom dijelu Hrvatske između tri najveće hrvatske rijeke: Drave na sjeveru, Save na jugu i Dunava na istoku. Granica na zapadu (s Koprivničko-križevačkom, Bjelovarsko-bilogorskom i Sisačko-moslavačkom županijom) nije prirodno definirana nego rezultat suvremenih zbivanja. U navedenih pet županija se nalazi ukupno 22 grada, 105 općina i 998 naselja (Boranić-Živoder et al., 2018).

Slika 1. Prostorni obuhvat Slavonije

Izvor: Hrvatska turistička zajednica: Slavonija, dostupno na: www.croatia.hr

2.2. Podrijetlo i značenje imena

Ime Slavonija dolazi od srednjovjekovnog latinskog naziva *S(c)lavonia*, *S(c)lavia* i *S(c)lavinia*, što označava „zemlju Slavena“. Na početku 12. stoljeća prostor između Drave i Jadrana se našao pod ugarsko-hrvatskom vlašću, pa se ime Hrvatske i Dalmacije odnosilo na primorsko područje, a „čitava Slavonija“ (*tota Sclavonia*) na prostor između Save i Drave. Poznato je da se Kraljevina Slavonija (*regnum Sclavoniae*) u hrvatskim narječjima nazivala Slovenje i Slovinje. Do 18. stoljeća je u široj upotrebi bio ikavski oblik (Slovinje, Slovinac, slovinski) što je vjerojatno bila posljedica migracija ikavskih Hrvata s juga na sjever, u Slavoniju. Oblik Slavonija se u hrvatskim tekstovima najviše počeo koristiti od 17. stoljeća (Andrić, 2013).

Kada govorimo o nastanku imena Baranja postoji nekoliko teorija. Jedna tvrdi da naziv dolazi od slavenske riječi *bara* što znači zemlja bara odnosno močvarna zemlja. Danas veliki dio Baranje čine močvare poput Kopačkog rita, ali nekada se radilo o puno većoj površini pokrivenoj močvarama. Prema drugoj teoriji Baranja dolazi od mađarske riječi *bárány*, što u prijevodu znači janje, a prema trećim izvorima naziv je nastao spajanjem mađarskih imenica *bor* (vino) i *anya* (majka) što bi u prijevodu značilo vinska majka. Stanovništvo se na tom predjelu vrlo rano počelo baviti vinogradarstvom o čemu nam svjedoče i žrtvenici Liberu iz Popovca u 4. stoljeću. Četvrto tumačenje kaže da naziv dolazi od imena naselja *Baranyavár*, današnje selo Branjin Vrh, koje je u samom početku bilo središte baranjske županije (Predojević, 2018).

2.3. Demografska obilježja

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine na prostoru Slavonije je živjela gotovo petina ukupnog stanovništva Republike Hrvatske, konkretnije radi se o broju od 805 998 stanovnika (Tablica 1). Najnaseljeniji gradovi su bili: Osijek, Slavonski brod, Vinkovci, Đakovo, Vukovar, Požega i Virovitica. U razdoblju između dva popisa stanovništva, između 1991. i 2001. godine, Slavonija je izgubila 86 000 stanovnika zbog ratnih zbivanja, a naknadna iseljenja su uglavnom bila iz ekonomskih razloga. Prema najnovijoj službenoj procjeni Državnoga zavoda za statistiku, 2019. godine u pet slavonskih županija je živjelo 701 042 stanovnika, što bilježi pad od 13% u odnosu na 2011. godinu. Od svih županija Republike Hrvatske, najveći relativni pad broja stanovnika bilježe tri slavonske županije, i to: Požeško-slavonska županija (2,37%),

Vukovarsko-srijemska županija (2,19%) te Virovitičko-podravska (2,15%). U svih pet županija Slavonije ostvaren je kontinuirani pad broja stanovnika iz godine u godinu, iako je situacija u Osječko-baranjskoj županiji ipak nešto povoljnija.

Tablica 1. Broj stanovnika pet slavonskih županija prema popisu stanovništva 2011. godine i procjena za godine od 2016 do 2019.

Županija	Popis 2011.	Procjena 2016.	Procjena 2017.	Procjena 2018.	Procjena 2019.
Virovitičko-podravska	84 836	79 111	77 086	75 257	73 641
Požeško-slavonska	78 034	71 920	69 583	67 862	66 256
Brodsko-posavska	158 575	148 373	143 827	140 072	137 487
Osječko-baranjska	305 032	290 412	283 035	277 227	272 673
Vukovarsko-srijemska	179 521	165 799	159 213	154 371	150 985
Slavonija	805 998	755 615	732 744	714 789	701 042
Hrvatska	4 284 889	4 174 349	4 124 531	4 087 843	4 065 253

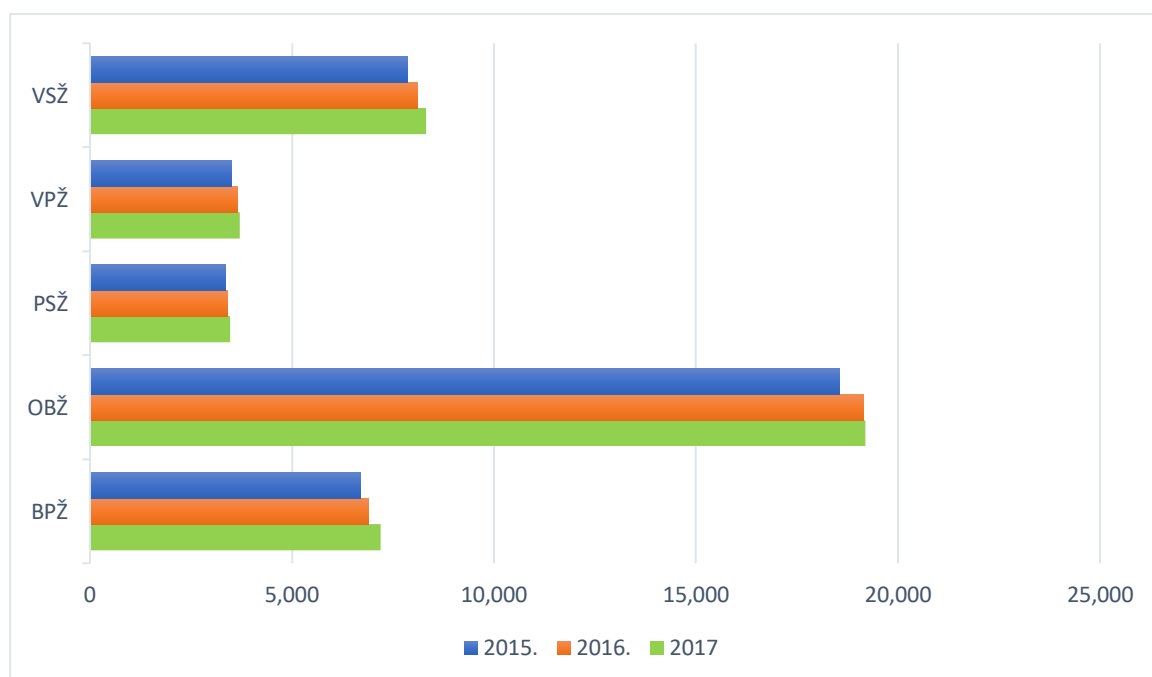
Izvor: obrada autora prema DZS (2011,2020)

Demograf Živić (2017) u znanstvenom članku „Demografsko praznjenje Istočne Hrvatske“ navodi kako će se ukupna depopulacija nastaviti i poprimit će drastičnije razmjere. Iznio je predviđanja za 2030. godinu kada se očekuje pad broja stanovnika u Slavoniji za čak 19,5% u odnosu na 2011. godinu.

2.4. Gospodarska kretanja

2.4.1. Bruto domaći proizvod

Bruto domaći proizvod je mjera vrijednosti proizvodnje roba i usluga u godini dana te pokazuje gospodarsku snagu pojedine zemlje ili regije za koju se izračunava. Prema Državnom zavodu za statistiku, prosječna stopa rasta BDP-a u Slavoniji je iznosila 2,44% u razdoblju od 2015. do 2017. godine. Pritom najveću prosječnu stopu rasta ima Brodsko-posavska županija (3,4%) dok najnižu ostvaruje Požeško-slavonska (1,6%) i Osječko-baranjska (1,9%).

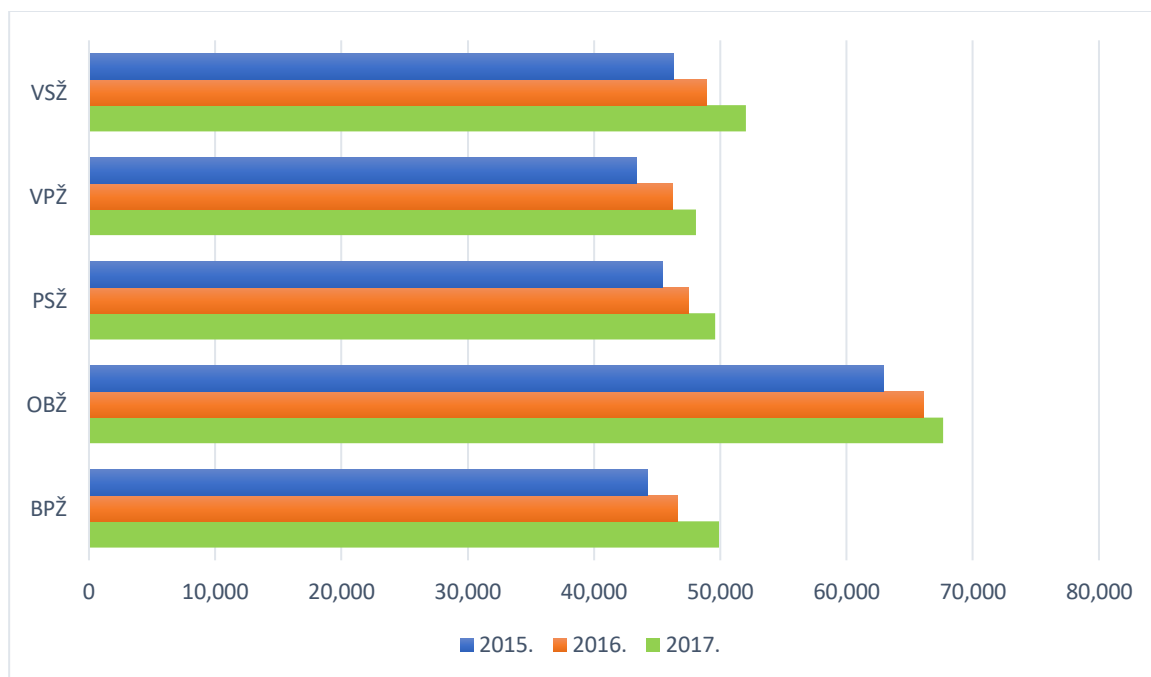
Grafikon 1. Bruto domaći proizvod Slavonije po županijama, tekuće cijene, u mil. HRK

Izvor: izrada autora prema DZS (2021)

2.4.2 Bruto domaći proizvod po stanovniku

Kada se BDP stavi u odnos s brojem stanovnika, može se analizirati razvijenost pojedine regije. Za Slavoniju je karakteristična niska razvijenost. Prema analizi Hrvatske gospodarske komore, četiri od pet slavonskih županija se nalazi na razini ispod 60% prosječne razine razvijenosti RH mjerene BDP-om per capita, zauzimajući posljednja mjesta na ljestvici. U tu skupinu ne spada jedino Osječko-baranjska županija, čiji je indeks po BDP-u per capita 2017. godine, iznosio

76,3 % prosjeka RH. Prosjek razvijenosti Slavonije je 2008. godine iznosio 65% prosjeka RH, a u 2017. je pao za približno 5 p.p..

Grafikon 2. Bruto domaći proizvod po stanovniku Slavonije po županijama, u HRK

Izvor: izrada autora prema DZS (2021)

2.4.3. Bruto dodana vrijednost (BDV)

Bruto dodana vrijednost je razlika između BDP-a i zbroja poreza na proizvode i subvencija. Prema podacima Hrvatske gospodarske komore, u četiri od pet županija slavonske regije 2017. godine prerađivačka industrija zauzima prvo mjesto po BDV-u i udjelu. Izuzetak je Vukovarsko-srijemska u kojoj je poljoprivreda najvažnija djelatnost. Svih pet županija u ukupnoj bruto dodanoj vrijednosti poljoprivrede, šumarstva i ribarstva na nacionalnoj razini sudjeluju s 38%

Tablica 2. Najzastupljenije djelatnosti prema BDV-u po slavonskim županijama, 2017. godina

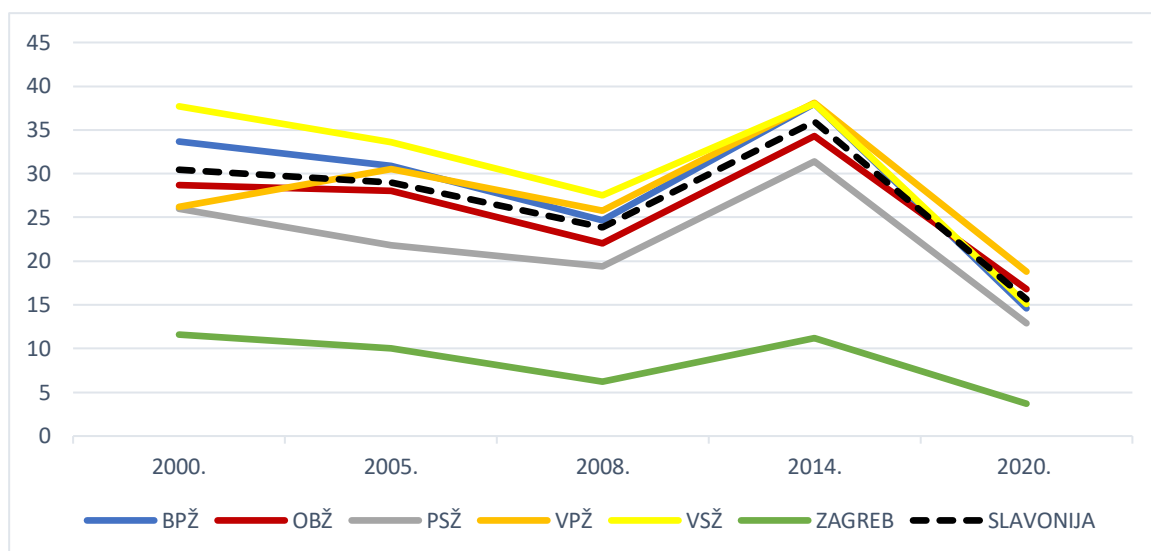
Županija	Najzastupljenija djelatnost po BDV-u i njezin udio u %	Druga djelatnost po zastupljenosti u BDV-u i njezin udio u %
Brodsko-posavska	Prerađivačka industrija (22,8%)	Poslovanje nekretninama (13,6%)
Osječko-baranjska	Prerađivačka industrija (16,5%)	Poljoprivreda, ribarstvo i šumarstvo (11,2%)
Požeško-slavonska	Prerađivačka industrija (17,3%)	Poslovanje u nekretninama (14%)
Virovitičko-podravska	Prerađivačka industrija (18,4%)	Poljoprivreda, ribarstvo i šumarstvo (15,8%)
Vukovarsko-srijemska	Poljoprivreda, ribarstvo i šumarstvo (13,4%)	Poslovanje nekretninama (13,1%)

Izvor: HGK (2020)

2.4.4. Stopa registrirane nezaposlenosti

Stopa registrirane nezaposlenosti, prikazana na Grafikonu 3, izračunata je kao odnos nezaposlenih prema ukupno aktivnom stanovništvu. Navedene godine su izabrane kako bi se moglo usporediti stanje nezaposlenosti u periodu nakon ratnih zbivanja, prije i nakon financijske krize 2008. godine, kao i stanje nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju.

Prema Hrvatskom zavodu za zapošljavanje, registrirane nezaposlene osobe su „osobe od 15 do 65 godina sposobne ili djelomično sposobne za rad koje nisu u radnom odnosu, aktivno traže posao i raspoložive su za rad te zadovoljavaju sve kriterije iz odredbi Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti (čl. 10), a evidentirane su u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje na kraju izvještajnog razdoblja.“

Grafikon 3. Stopa registrirane nezaposlenosti u Slavoniji i gradu Zagrebu, stanje 31. ožujka

Izvor: izrada autora prema DZS (2021)

Na prvi pogled je vidljivo da se stopa registrirane nezaposlenosti u prosjeku kretala istim tempom u svih pet županija Slavonije i Baranje kroz cijelo razdoblje od 2000. do 2020. godine. 2000. godine nakon ratnih razaranja, stopa registrirane nezaposlenosti je u pet slavonskih županija iznosila u prosjeku oko 30%, što je bio poprilično veliki postotak. Narednih godina stopa registrirane nezaposlenosti blago pada do 2005. godine i malo bržim tempom nastavlja padati do 2008. godine kada se spušta na razinu ispod 24%. Te godine nastupa financijska kriza koja se 2009. godine odrazila na cijelu Hrvatsku i utjecala na rast broja nezaposlenih osoba koji kontinuirano raste iz godine u godinu do 2014. godine. Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, netom prije ulaska u Europsku uniju Hrvatska je imala najveći broj nezaposlenih osoba od osnutka Republike Hrvatske. Europska unija je doprinijela stabilizaciji tržišta rada i lakšem zapošljavanju, stoga je vidljiv osjetan pad stope registrirane nezaposlenosti u kratkom periodu nakon 2014. godine. Treba naglasiti da su podaci na grafikonu prikazani do 31. ožujka 2020. godine dakle, u vremenu prije nego što je kriza uzrokovana pandemijom koronavirusa uzela maha.

2.4.5. Neto plaće

Tablica prikazuje prosječne mjesečne neto plaće u Slavoniji. Vidljivo je da su u svim županijama u 2019. godini, u odnosu na 2018., plaće porasle u prosjeku za 2,9%. Najveći rast bilježi Virovitičko-podravska županija (4,2%).

Tablica 3. Prosječna mjesečna neto plaća, u HRK

Županija	Neto plaće		Stopa rasta 2019./2018., u %
	2018.	2019.	
Brodsko-posavska	5.428	5.501	1,3
Osječko-baranjska	5.574	5.733	2,9
Požeško-slavonska	5.375	5.540	3,1
Virovitičko-podravska	5.047	5.261	4,2
Vukovarsko-srijemska	5.314	5.490	3,3
Slavonija	5.347,6	5.505	2,9

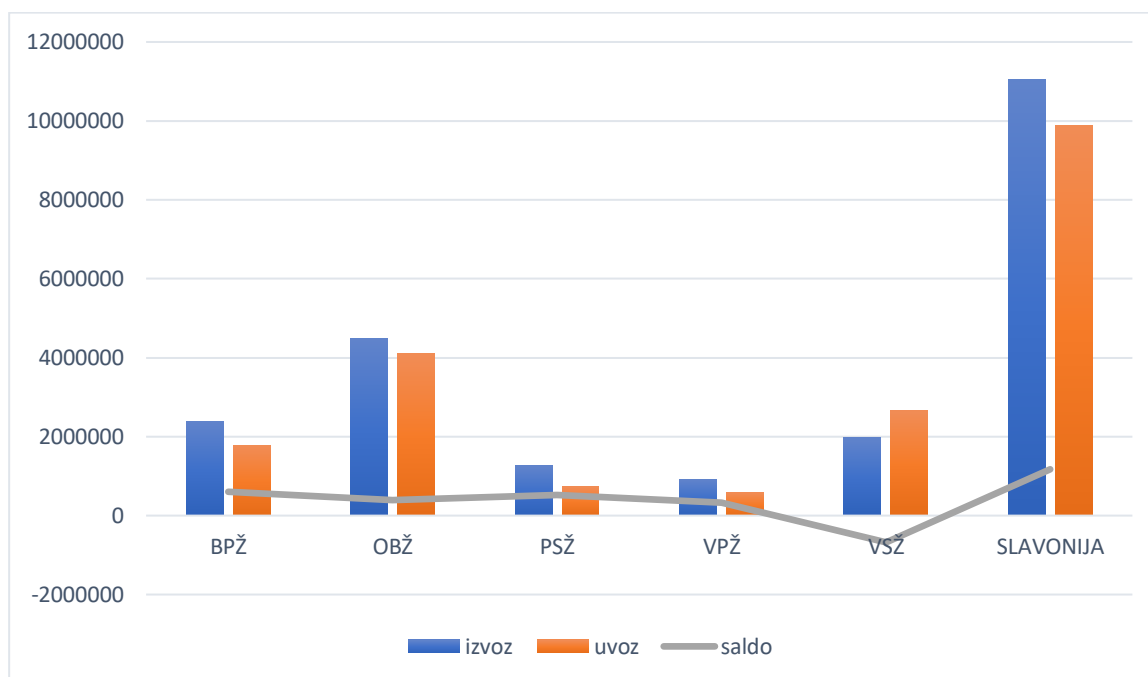
Izvor: DZS (2021)

2.4.6. Robna razmjena

Ukupan izvoz Slavonije u razdoblju od siječnja do prosinca 2020. godine iznosio je nešto više od 11 milijardi kuna. Istodobno je uvoz iznosio 9,87 milijardi kuna, a vanjskotrgovinski suficit 1,17 milijardi kuna.

Podaci za 2020. godinu pokazuju da je robna razmjena Slavonije najviše koncentrirana na Osječko-baranjsku županiju. Požeško-slavonska i Virovitičko-podravska županija imaju

izrazito niske vrijednosti robne razmjene, ali bitno je napomenuti da je njihov saldo robne razmjene pozitivan. Najveći suficit je ostvarila Brodsko-posavska županija, a jedina županija u Slavoniji koja je ostvarila deficit u robnoj razmjeni s inozemstvom je bila Vukovarsko-srijemska. Udio Slavonije u ukupnom izvozu RH je u 2020. godini iznosio nešto manje od 10%, dok je udio uvoza činio 5,75% ukupnog uvoza Republike Hrvatske.

Grafikon 4. Robna razmjena slavonskih županija s inozemstvom u 2020. godini, vrijednosti u 000

Izvor: obrada autora prema DZS (2021)

2.5. Projekt Slavonija, Baranja i Srijem

Projekt Slavonija, Baranja i Srijem pokrenut je od strane Vlade Republike Hrvatske kako bi se osigurala sredstva europskih fondova u iznosu od 2,5 milijardi eura (18,75 milijardi kuna) za projekte na području pet slavonskih županija. Na čelu projekta je predsjednik Vlade, Andrej Plenković. Radi se o jedinstvenom razvojnom projektu koji je podržala i pohvalila Europska komisija, a među glavne ciljeve spada veća konkurentnost, ravnomjeran regionalni razvoj, stvaranje radnih mjesta i demografska revitalizacija regije. Sredstva za ulaganja u poduzetništvo, poljoprivredu, obrazovanje, zdravstvo, istraživanje i razvoj, vodoopskrbu i odvodnju, kulturnu i prirodnu baštinu, sektor prometa, unutarnje plovne puteve i energetiku

osigurana su u okviru postojećih operativnih programa i Programa ruralnog razvoja u financijskom razdoblju 2014.-2020 (Europski strukturni i investicijski fondovi).

Na sjednici održanoj 8. ožujka 2017. godine, Vlada RH je osnovala Savjet za Slavoniju, Baranju i Srijem da djeluje kao savjetodavno tijelo u području koordinacije i provedbe praćenja korištenja europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESI), instrumenata i programa Europske unije, Europskog gospodarskog prostora i nacionalnih izvora u okviru Projekta Slavonije. Članovi Savjeta su svi ministri vezani za korištenje fondova Europske unije, pet župana slavonskih županija, ravnatelji regionalnih agencija, predstavnici udruga gradova i općina, Hrvatskoga sabora i Ureda predsjednice, Hrvatske gospodarske komore, Hrvatske udruge poslodavaca, Hrvatske obrtničke komore i rektor Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Do sada je održano ukupno jedanaest sjednica Savjeta za Slavoniju, Baranju i Srijem (ESI).

Sukladno elektroničkoj evidenciji Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije, kroz Operativni program Konkurentnost i kohezija, Operativni program, Učinkoviti ljudski potencijali, Program ruralnog razvoja, Operativni program za pomorstvo i ribarstvo, Operativni program za hranu i/ili osnovnu materijalnu pomoć, Program Unije, Europsku teritorijalnu suradnju te vrijednost državne imovine koja je dana u vlasništvo jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave na području pet županija Slavonije, Baranje i Srijema za razdoblje od početka praćenja do 30. travnja 2021. godine ukupno je ugovoreno 17,7 milijardi kuna bespovratnih sredstava, odnosno 94,54% od ciljanog iznosa, 18,75 milijardi kuna.

Tablica 4. Vrijednost ugovora sklopljenih kroz Projekt Slavonija, Baranja i Srijem za razdoblje od 18.10.2016. do 30.4.2021.

2014. - 2021.	Ukupne potpore na području Slavonije, Baranje i Srijema
OP Konkurentnost i kohezija	9.015.356.690
OP Učinkoviti ljudski potencijali	2.172.795.224
Program ruralnog razvoja	5.536.833.027
OP za pomorstvo i ribarstvo	79.299.700

OP za hranu i/ili osnovnu materijalnu pomoć	84.484.730
Europska teritorijalna suradnja	289.545.602
Vrijednost državne imovine koja je dana u vlasništvo JLP(R)S na području SBS	255.771.756
Programi Unije	251.915.185
Zakon o poticanju ulaganja – korištene potpore	40.001.828
Ukupno ugovoreno bespovratnih sredstava	17.726.003.743
Ciljani iznos za Projekt Slavonija, Baranja i Srijem (EUR)	2.500.000.000
Ciljani iznos za Projekt Slavonija, Baranja i Srijem (kn)	18.750.000.000
Postotak ugovorenih bespovratnih sredstava u odnosu na ciljani iznos za Projekt Slavonija, Baranja i Srijem	94,54%

Izvor: Europski strukturni i investicijski fondovi (2021)

U nastavku su prikazani podaci o ugovorenim bespovratnim sredstvima po županijama (u HRK):

- BRODSKO-POSAVSKA ŽUPANIJA → 1,9 milijardi kuna
- OSJEČKO-BARANJSKA ŽUPANIJA → 6,3 milijardi kuna
- POŽEŠKO-SLAVONSKA ŽUPANIJA → 1,36 milijardi kuna
- VIROVITIČKO-PODRAVSKA ŽUPANIJA → 2,01 milijardi kuna
- VUKOVARSKO-SRIJEMSKA ŽUPANIJA → 3,82 milijardi kuna
- Zajednički projekti više županija → 2,31 milijardi kuna

Između ostalog, vrlo važan cilj Projekta je bio stvoriti preduvjete za izradu Teritorijalne strategije Slavonije, Baranje i Srijema u sljedećem financijskom razdoblju Europske unije od 2021. do 2027. godine kojom će biti osigurano 10,7 milijardi kuna za 38 razvojnih projekata u pet slavonskih županija.

3. ANALIZA STANJA ODABRANIH DJELATNOSTI U SLAVONIJI I BARANJI

3.1. Poljoprivreda

Poljoprivreda je pojam koji se vrlo usko veže uz prostor Slavonije i Baranje, a može se definirati kao „*gospodarska djelatnost koja pomoću kultiviranih biljaka i domaćih životinja, uz ljudski rad iskorištava prirodne izvore (tlo, voda, klima) za dobivanje biljnih i životinjskih proizvoda koji se koriste u prehrani ljudi i životinja te kao sirovine za daljnju preradu*“ (Wikipedia).

Poljoprivreda se dijeli na:

- Biljnu proizvodnju (ratarstvo, voćarstvo, vinogradarstvo, povrtlarstvo i dr.)
- Stočarstvo (govedarstvo, svinjogojstvo, peradarstvo, ovčarstvo i dr.)

3.1.1. Pregled razvoja

Karaman (1997) u svojoj studiji o gospodarskoj i društvenoj povijesti Slavonije, Baranje i Srijema zorno prikazuje ekonomska kretanja u Slavoniji od vremena oslobođenja od Turaka. Ističe kako su poljoprivredni potencijali Slavonije i Baranje započeli svoj dinamičan razvoj nakon Velikog turskog rata koji je trajao do 1699. godine kada je većina Slavonije postala vlasništvo bečke Dvorske komore. Odmah je započeo i proces dekameralizacije odnosno rasprodaje slavonskih vlastelinstava dostojanstvenicima, institucijama ili crkvama. Početkom 18. stoljeća velike površine šuma i močvara su pretvorene u plodno tlo te su se time povećavale obradive površine. Karaman (1997) kao primjer navodi grad Valpovo gdje je 1720. godine bilo 4 795 jutara oranica i 1 088 jutara livada, a kroz konstantan porast narednih godina, 1786. godine selišna zemljišta su raspolagala s 37 895 jutara oranica i 8 507 jutara livada. Krajem stoljeća, tempo širenja selišnih zemljišta se usporava, pa tako u razdoblju od 1786.-1831. površina zemljišta se povećala za samo 1 398 jutara oranica i 1 666 jutara livada.

Na prijelomu 18. i 19. stoljeća dolazi do naglog i opsežnog širenja gospodarske aktivnosti kod slavonsko-srijemskih kasnofeudalnih posjeda. Nudile su se mogućnosti za plasiranje poljoprivrednih proizvoda (posebice žitarica) u razvijenije zapadnoeuropske zemlje što je dovelo do porasta potražnje za radnom snagom i odgovarajućim zemljišnim površinama koje bi se mogle obrađivati (Karaman, 1997). 1873. godine nastupa velika poljoprivredna kriza

uzrokovana pritjecanjem velikih količina žita iz SAD-a, Indije i Rusije na europsko tržište (www.enciklopedija.hr). S vremenom se javila potreba za kvalitetnijom poljoprivrednom proizvodnjom, stoga su gospodarstva bila primorana poboljšati uvjete i alate za rad te povećati broj grla stoke. Hrvatska i Slavonija su počele izvoziti tovljene volove na bečko tržište, a u austrijske zemlje, Njemačku i Italiju su se izvozili konji, svinje, ovce, koze, perad i jaja. Vrijednost izvoza stočarskih proizvoda iz Hrvatske i Slavonije je u 1910. godini iznosila više od 80 mil. kruna (približno 800 milijuna današnjih dolara) (Petrić, 2013). Takav uspon poljoprivrede se nije dugo zadržao jer 1926. godine nastupa još jedna agrarna kriza s popratnim smanjenjem cijena, a oporavak su otežali i veliki poljoprivredni gubici tijekom Drugog svjetskog rata. Tijekom druge polovice 20. stoljeća u svijetu se javlja napredak agrarne ekonomije što je djelovalo na racionalniju proizvodnju, mehanizaciju poljoprivrednih poslova i snižavanje troškova po jedinici proizvodnje. Međutim, poljoprivreda u Slavoniji i ostatku Hrvatske se nije prilagođavala modernoj poljoprivredi i troškovi proizvodnje po jedini su ostali visoki i nekonkurentni. Proces razvoja je dodatno usporio i Domovinski rat vođen ponajviše na ruralnim prostorima. Na prostoru Slavonije i Baranje su krajem devedesetih likvidirane mnoge banke, tako da iza poljoprivrednog sektora nisu stajale specijalizirane novčane institucije (Stipetić, 2005).

3.1.2. Statistički podaci

Prema pedološkim značajkama, Republika Hrvatska se smatra za jednu od zemalja koja ima znatan, ali ne toliko kvalitetan fond obradivog zemljišta. Poljoprivreda je od izuzetne važnosti za Slavoniju i Baranju, na nju se može gledati kao na pokretačku snagu za regionalni razvoj gospodarstva. Uspješnoj poljoprivredi na ovom području pogoduju prirodni uvjeti ove regije, umjereno kontinentalna klima, voda i plodno tlo, a brojne livade i pašnjaci daju velike mogućnosti za stočarstvo.

Prema podacima Ministarstva poljoprivrede (2020), 31. prosinca 2019. godine ukupna korištena poljoprivredna površina Slavonije i Baranje je iznosila 536 149,65 hektara, od čega 40% površine otpada samo na Osječko-baranjsku županiju (Tablica 5).

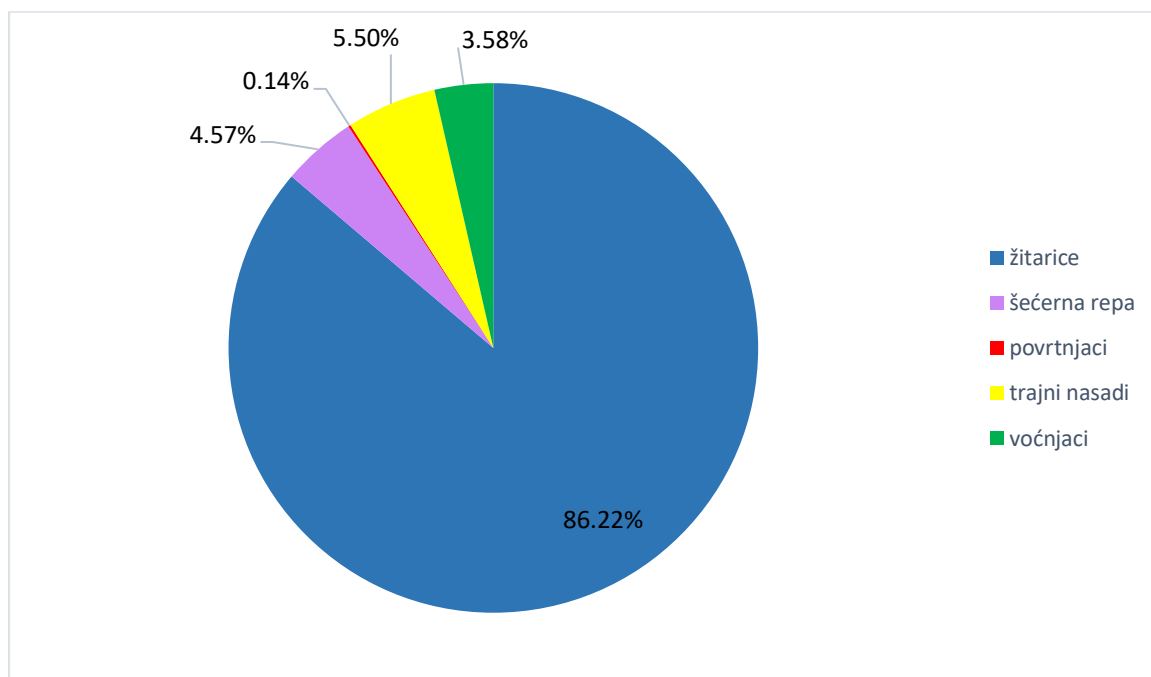
Tablica 5. Struktura gospodarstava i poljoprivrednog zemljišta u posjedu županija na prostoru Slavonije i Baranje na dan 31. prosinca 2019. godine

Županija	Vrsta podatka	Razredi (ha)						
		Bez zemlje	Do 9,99	10 do 19,99	20 do 49,99	50 do 99,99	Više od 100	UKUPNO
Brodsko-posavska	Površina (ha)	/	17.586	5.475,53	10.751,50	11.325,68	20.218,28	65.356,99
	Broj poljoprivrednika	226	6.114	396	338	161	107	7.116
Osječko-baranjska	Površina (ha)	/	23.195,18	13.180,39	27.461,64	33.013,43	115.489,82	212.340,46
	Broj poljoprivrednika	877	9.302	950	849	477	341	11.919
Požeško-slavonska	Površina (ha)	/	12.683,1	4.740,27	7.823,94	4.722,11	13.820,38	43.789,79
	Broj poljoprivrednika	161	4.352	341	257	68	43	5.061
Virovitičko-podravska	Površina (ha)	/	14.996,9	7.964,22	17.083,41	15.937,02	28.347,10	84.328,65
	Broj poljoprivrednika	263	4.885	566	539	232	112	6.334
	Površina (ha)	/	15.738,89	11.945,62	26.928,03	27.057,54	48.663,69	130.333,76

Vukovarsko-srijemska	Broj poljoprivrednika	541	4.709	856	836	390	183	6.974
SLAVONIJA UKUPNO	Površina (ha)	/	84.200,07	43.306,03	90.048,52	92.055,78	226.539,27	536.149,65
	Broj poljoprivrednika	/	29.362	3.109	2.819	1.328	786	37.404

Izvor: obrada autora prema Zelenom izvješću 2019, Ministarstvo poljoprivrede (2020)

Tablica 5 prikazuje ključni problem regije koji koči potencijalni razvoj poljoprivrednog sektora, a radi se od rascjepkanosti poljoprivrednih posjeda.

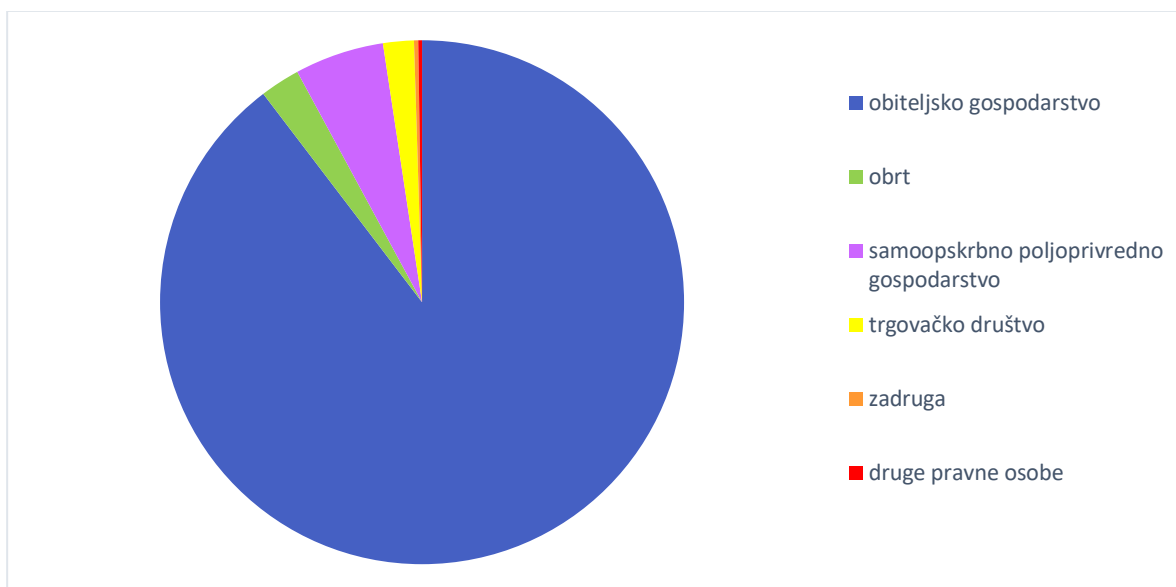
Grafikon 5. Poljoprivredna površina Slavonije po kategorijama korištenja, 2016. godina

Izvor: izrada autora prema DZS (2021)

Na poljoprivrednim zemljištima Slavonije i Baranje najčešće se proizvodi: pšenica, šećerna repa, suncokret, uljana repica, kukuruz, ječam, zob i voće.

Svi poljoprivredni proizvođač koji žele primati državne potpore, dužni su prijaviti i registrirati gospodarstvo u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava u Agenciji za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju. Prema Članku 2. Zakona o poljoprivredi (NN br.30/15.), poljoprivredno gospodarstvo jest pravna ili fizička osoba ili više fizičkih osoba koje se bave poljoprivredom, a može biti:

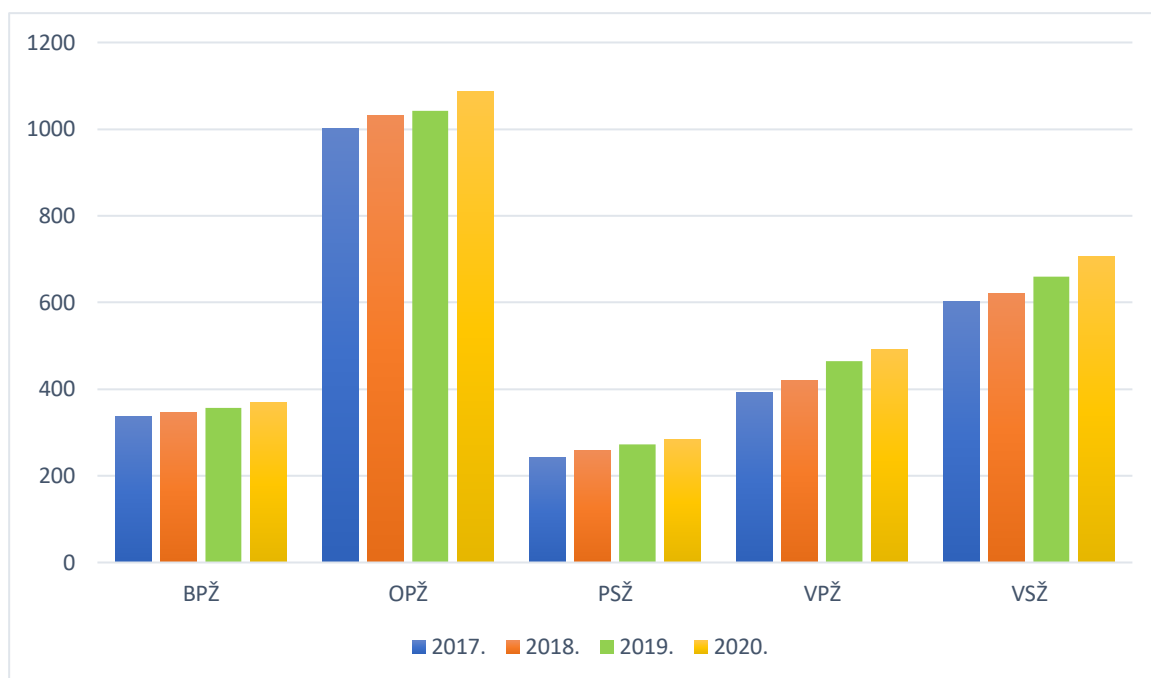
- obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo (OPG)
- obrt registriran za obavljanje poljoprivredne djelatnosti
- trgovačko društvo ili zadruga registrirana za obavljanje poljoprivredne djelatnosti
- druga pravna osoba

Grafikon 6. Struktura poljoprivrednih gospodarstava prema tipu, 31.prosinca 2020.

Izvor: izrada autora prema Upisniku poljoprivrednika 2020, APPRRR (2021)

Prema upisniku poljoprivrednika na području Republike Hrvatske 31. prosinca 2020. godine takvih gospodarstava ima 170 837, a na Slavoniju otpada 23% odnosno 39 339. Dominantna su obiteljska gospodarstva koja čine gotovo 90% ukupnih poljoprivrednih gospodarstava na analiziranom području.

Grafikon 7. Prosječan broj zaposlenih u sektoru poljoprivrede, šumarstva i ribolova

Izvor: izrada autora prema DZS (2021)

Na grafikonu 7 vidljivo je kretanje broja zaposlenih na prostoru pet slavonskih županija u sektoru poljoprivrede, šumarstva i ribolova. U Slavoniji je 2020. godine prosječan broj zaposlenih u odabranom sektoru iznosio 2937, a prosječna stopa rasta zaposlenih u razdoblju od 2017. do 2020. godine je iznosila 4,47%. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, udio žena u ukupno zaposlenim osobama u sektoru poljoprivrede, šumarstva i ribolova u prosjeku iznosi 34%.

Tablica 6. Broj registriranih gospodarstava i posjednika po županijama slavonske regije u 2019. i 2020. godini

Županija	Broj registriranih gospodarstava		Broj registriranih posjednika	
	2019.	2020.	2019.	2020.
Brodsko-posavska	172	184	175	312

Osječko-baranjska	378	421	393	666
Požeško-slavonska	142	99	145	165
Virovitičko-podravska	101	78	104	149
Vukovarsko-srijemska	290	231	296	421
SLAVONIJA UKUPNO	1.083	1.013	1.113	1.713

Izvor: izrada autora prema Registru farmi u RH, Ministarstvo poljoprivrede (2021)

Prema priopćenju Ministarstva poljoprivrede, broj registriranih gospodarstava na području Slavonije u 2020. godini smanjio za 6,5% u odnosu na 2019., dok se broj registriranih posjednika povećao za 35%. Smanjenje broja registriranih gospodarstava ukazuje na lošu organizaciju poljoprivrednih proizvođača i slabih poticanja u uključivanje u poljoprivredu.

Tablica 7. Prihod od različitih oblika raspolaganja državnim poljoprivrednim zemljištem ostvaren u 2019. godini

Županija	Zakup i privremeno korištenje zemljišta te zakup ribnjaka (u kn)	Dugogodišnji zakup poljoprivrednog zemljišta (u kn)	Prodaja i prodaja izravnom pogodbom (u kn)	Koncesija (u kn)
Brodsko-posavska	11.396.196,28	736.128,89	6.609.019,72	652.702,86
Osječko-baranjska	33.170.259,03	7.565.090,26	18.240.026,48	24.628.602,56
Požeško-slavonska	3.804.058,68	668.577,66	1.195.846,41	1.259.283,93

Virovitičko-podravska	16.619.628,93	2.734.579,65	3.423.259,89	3.224.212,06
Vukovarsko-srijemska	22.091.302,18	10.579.743,47	17.257.515,24	2.608.924,08
UKUPNO	87.081.445,1	22.284.119,93	46.725.667,74	32.373.725,49

Izvor: izrada autora prema Zelenom izvješću 2019., Ministarstvo poljoprivrede (2020)

3.2. Prerađivačka industrija

Prerađivačka industrija, prema definiciji Nacionalne kvalifikacije djelatnosti NKD, *uključuje područja fizičke ili kemijske transformacije materijala, tvari ili sastojaka u novi proizvod*. Materijali, tvari ili sastojci se odnose na sirovine koje nastaju kao proizvodi poljoprivrede, šumarstva, ribarstva, rudarstva i vađenja te drugih prerađivačkih djelatnosti. Prerađivačkom industrijom se smatraju i velike promjene, obnavljanje ili rekonstrukcija proizvoda.

Prema NKD 2007 ovo područje obuhvaća sljedeće djelatnosti:

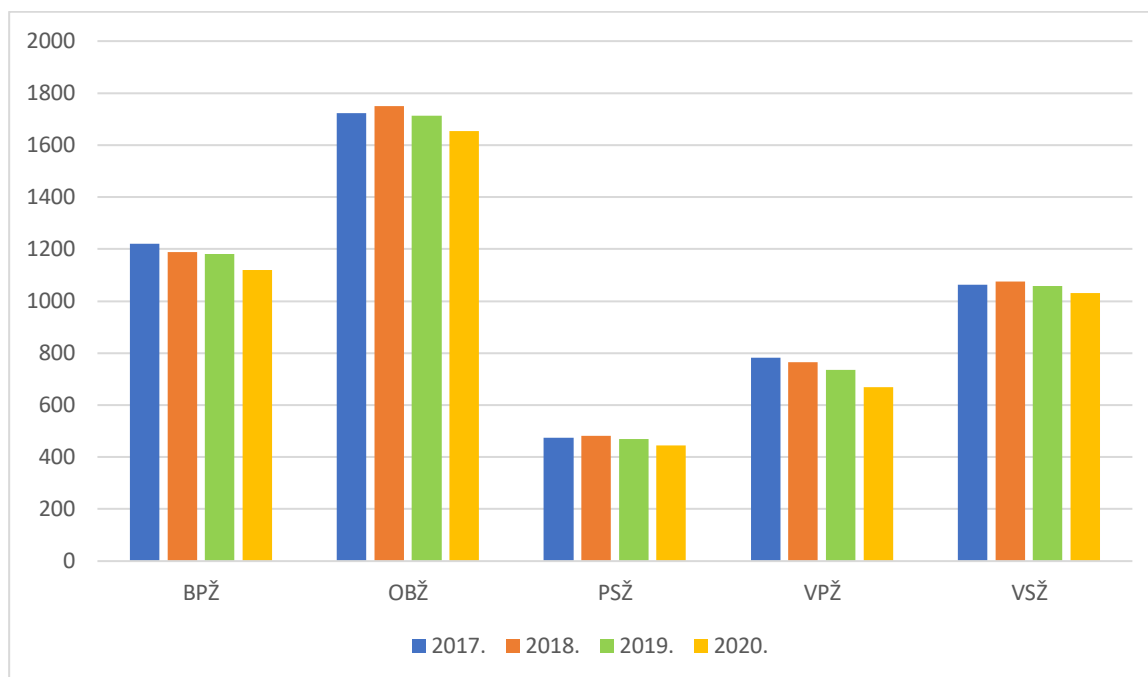
- proizvodnja prehrambenih proizvoda, pića i duhanskih proizvoda,
- proizvodnja tekstila, odjeće, kože i srodnih proizvoda,
- prerada drva i proizvoda od drva i pluta, slame, pletarskih materijala, papira i proizvoda od papira,
- tiskanje i umnožavanje snimljenih zapisa,
- proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda, kemikalija, kemijskih proizvoda, osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka,
- proizvodnja proizvoda od gume i plastike,
- proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda,
- proizvodnja metala, gotovih metalnih proizvoda,
- proizvodnja računala te elektroničkih i optičkih proizvoda i električne opreme,
- proizvodnja strojeva i uređaja,
- proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica i ostalih prijevoznih sredstava,
- proizvodnja namještaja,

- ostala prerađivačka industrija, popravak i instaliranje strojeva i opreme.

3.2.1. Pregled razvoja

Slavonska industrija je 1890. godine obuhvaćala 53,6% svih poduzeća i 60,9% svih industrijskih radnika u odnosu na cjelokupno područje nagodbene Hrvatske. Na prijelazu 19. i 20. stoljeća broj industrijskih poduzeća i industrijskih radnika se udvostručio, ali udio Slavonije u ukupnoj industriji Hrvatske je pao na 46,5% poduzeća i 53,2% radnika. Najveći udio u ukupnoj industrijskoj strukturi Slavonije je činila drvnoprerađivačka industrija koja je svoj razlog za širenje pronašla u izuzetno pogodnom području, bogatim hrastovim šumama i lakoj eksploataciji. Razvile su se mnogobrojne pilane i drugi proizvodni i prerađivački pogoni. Početak 20. stoljeća karakterizira porast broja industrija u većim gradovima poput Osijeka, veleindustrijska poduzeća za proizvodnju cementa u Srijemu, te tvornice u proizvodnji prehrambenih proizvoda, stakla, brodogradnji i preradi duhana (Karaman, 1997). Daljnji rast industrijske proizvodnje je obilježio sredinu 20. stoljeća, kada se proširila na šire nacionalno i svjetsko tržište. Drugu polovicu stoljeća Slavoniju je obilježilo doseljavanje stanovništva što je pozitivno utjecalo na proizvodnju u prehrambenoj, drvnoj, tekstilnoj, kemijskoj i metaloprerađivačkoj industriji. Procesi industrijalizacije su se nastavili sve do Domovinskog rata kada industrijska djelatnost Slavonije (kao i ostatak Hrvatske) doživljava nagli pad, a čije su posljedice vidljive i danas. Lošom pretvorbom i privatizacijom mnoge tvornice su završile u stečajnom procesu. Kao primjer se može uzeti Osijek u kojem je ovakva situacija uzorkovala zatvaranje 8 tvornica stoljetne tradicije do 2004. godine (Šuto, 2018).

3.2.2. Statistički podaci

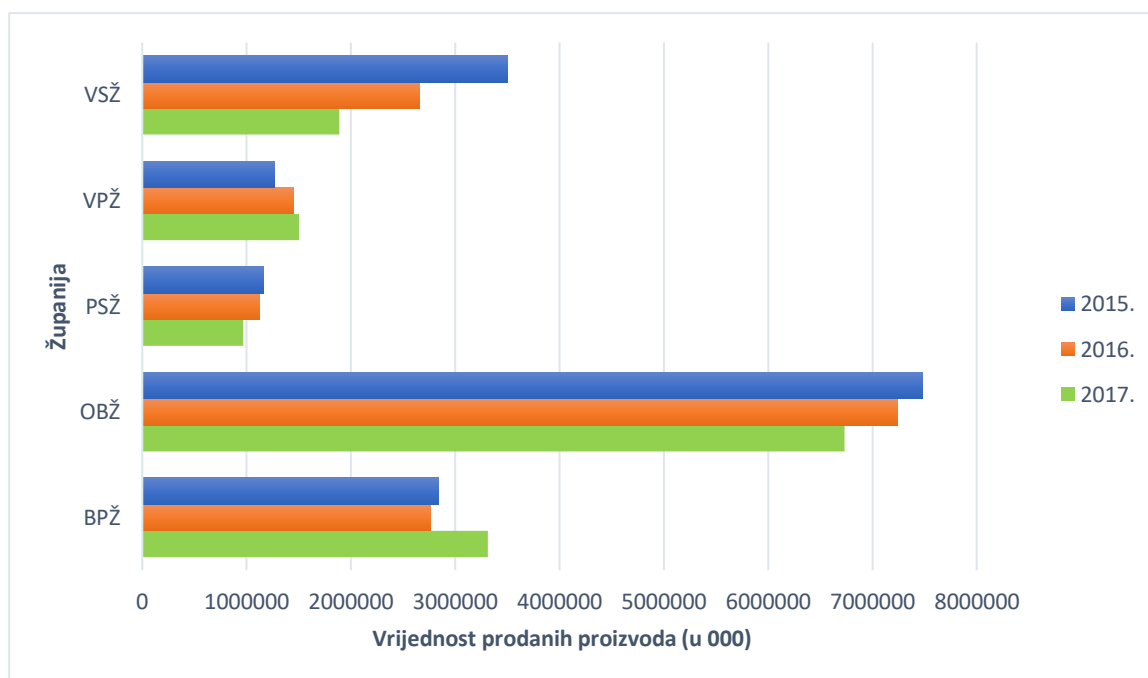

Grafikon 8. Prosječan broj zaposlenih u sektoru prerađivačke industrije

Izvor: izrada autora prema DZS (2021)

Na grafikonu 8 vidljivo je da se broj zaposlenih zadnje četiri godine u prerađivačkoj industriji u svih pet slavonskih županija blago smanjuje, u prosjeku za 2,24% godišnje. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, udio žena u ukupno zaposlenim osobama u sektoru prerađivačke industrije u prosjeku iznosi nešto više od 42%. Dominiraju tvrtke iz metalopreradačke i drvnopreradačke djelatnosti, proizvodnje namještaja, kemijskih i prehrambenih proizvoda.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, udio prerađivačke industrije u izvozu se kreće od 89,1% u Požeško-slavonskoj županiji do 76,3% u Virovitičko-podravskoj županiji.

Grafikon 9. Vrijednost prodaje industrijskih proizvoda (PRODCOM) u industrijskim lokalnim jedinicama

Izvor: izrada autora prema DZS (2019)

Zlatna kuna je prestižno priznanje za uspješno poslovanje i doprinos hrvatskom gospodarstvu u cjelini u protekloj godini. Lista nominacija se temelji na izračunu 21 ekonomskog kriterija u kojem se, između ostalog, vrednuje ukupan prihod, izvoz, dobit, zapošljavanje, materijalna i nematerijalna imovina (HGK). Za rezultate poslovanja u 2019. godini, osječke tvrtke Mono, PPK Valpovo i našički Nexe d.d. su dobitnici plakete Zlatna kuna po kategorijama najuspješnije male, srednje i velike tvrtke. Pozitivnim poslovnim rezultatom je godinu završila i belišćanska tvrtka DS Smith Croatia kojoj je dodijeljena Kristalna krana kao najboljem velikom trgovačkom društvu u 2016., 2017., i 2018. godini u kojima je bila dobitnik Zlatne kune u kategoriji velikih tvrtki (www.glas-slavonije.hr, 2020).

Među najuspješnijim tvrtkama svakako treba istaknuti tvrtku Žito koja je ostvarila najveće prihode u 2019. godini, i to 1,86 milijardi kuna prihoda (103 milijuna kuna dobiti), a s tim rezultatom se smjestila na 35. mjesto na nacionalnoj listi od 505 poduzeća. Harburg-Freunderberger Belišće je najveći svjetski proizvođač preša za automobilsku industriju, a zapošljavao je 646 radnika u 2015. godini. HF Belišće čak 96% prihoda ostvaruje izvozom i nalazi se na 98. mjestu liste najvećih hrvatskih poduzeća. Osječka Saponia se nalazi na 105. mjestu i zapošljava 825 osoba, a 2015. godine je ostvarila ukupan prihod od 754 milijuna kuna

i 28 milijuna kuna dobiti. Jedina tekstilna tvrtka s područja Slavonije i Baranje u društvu najvećih poduzeća je Olimpias tekstil s 353 radnika (2015. godina) i prihodom od 583 milijuna kuna. Među najvećim hrvatskim tvrtkama mogu se ubrojiti sljedeća slavonska poduzeća Gradnja Osijek, Meggle Hrvatska, Adriatica Dunav iz Vukovara, Osijek-Koteks, Kutjevo d.d., osječka Drava International, Agronom iz Požege... (www.glas-slavonije.hr, 2020)

3.3. Turizam

Prema definiciji Vijeća Europe ruralni turizam je oblik turizma na seoskom području sa svim aktivnostima koje se provode na tom području. Njegove najznačajnije karakteristike su:

- mirna sredina
- odsutnost buke
- očuvani okoliš
- komunikacija s domaćinima
- domaća hrana
- upoznavanje seoskih poslova.

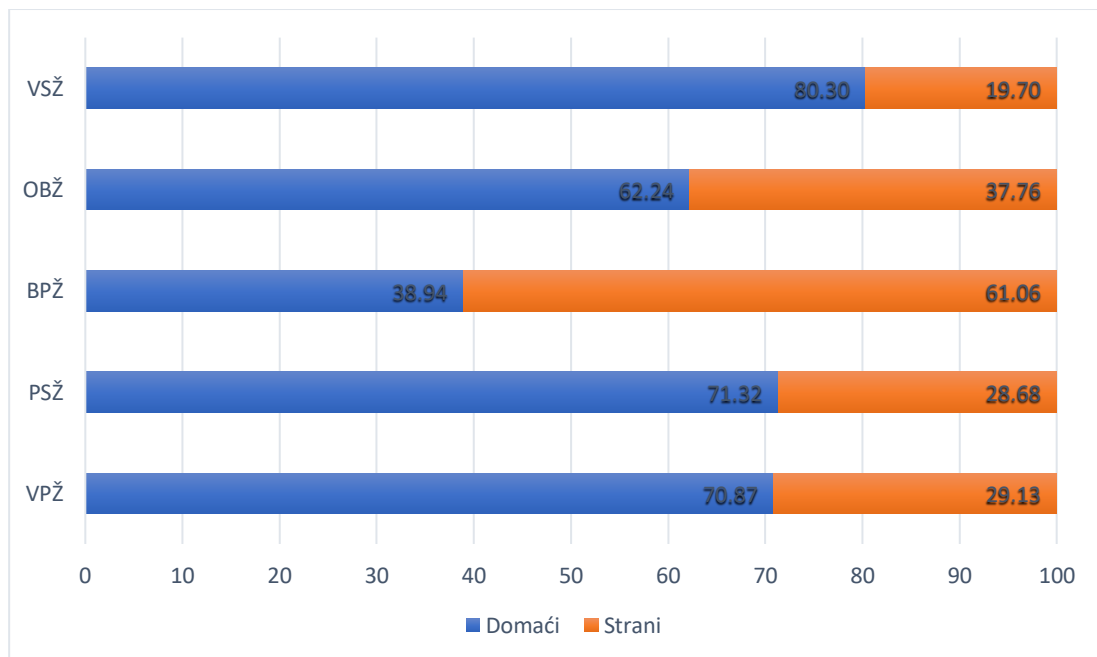
Ruralna područja su zadnjih godina sve privlačnija turistima za opuštanje, odmor i rekreaciju. Ruralni turizam istočne Hrvatske se temelji na poljoprivrednoj proizvodnji i preradi, prezentiranju tradicije i finalizaciji proizvoda kroz uslužnu djelatnost povezanu s turizmom. Kao jedan od glavnih činitelja njegovog razvoja su autohtoni proizvodi kao prepoznatljivi, lokalni i regionalni identitet nekog područja. Ruralni turizam potpomaže u razvoju ruralnih područja, kao što su Slavonija i Baranja, tako da čuva lokalni identitet, tradiciju i običaje, štiti okoliš, učvršćuje autohtonu i ekološku proizvodnju (Sudarić et al.,2018).

Ovaj oblik turizma se često navodi kao rješenje za gospodarsku revitalizaciju Hrvatske. Međutim, ukupan prihod od takve vrste turizma u Hrvatskoj iznosi tek 1% zbog nerazvijene ponude (Juničić, 2019). Dejan Tubić, profesor i stručnjak za ruralni turizam s Visoke škole u Virovitici, jednom je prilikom za jutarnji.hr istaknuo glavne probleme tog područja:

- institucionalna podrška
- zakonska regulativa
- nepostojanje strategije razvoja ruralnog turizma

- neprepoznavanje interesnog udruživanja
- neadekvatna statistička osnovica
- nedostatak edukacijskih programa
- neadekvatna marketinška aktivnost.

Prema službenim podacima Državnog zavoda za statistiku, u 2019. godini u pet slavonskih županija je ostvareno 261 322 dolazaka te 498 260 noćenja turista. Naime, najveći udio u turističkom prometu zauzima Osječko-baranjska županija sa 107 598 dolazaka i 217 692 noćenja turista te Vukovarsko-srijemska županija s 80 549 dolazaka i 134 308 noćenja turista. Dakle, ove dvije županije ostvaruju gotovo tri četvrtine svih dolazaka i noćenja turista na području Slavonije i Baranje. U odnosu na 2018. godinu, zabilježen je i snažan međugodišnji porast broja noćenja u Požeško-slavonskoj (14,8%) i Osječko-baranjskoj županiji (11,7%). Virovitičko-podravska županija je u 2019. godini ostvarila manji broj noćenja u odnosu na prethodnu godinu (-3,4%). U promatranoj godini prevladavaju uglavnom domaći turisti (grafikon 3).

Grafikon 10. Odnos dolazaka domaćih i stranih turista u Slavoniji prema županijama, 2019. godina

Izvor: izrada autora prema DZS (2020)

Slavonija i Baranja nemaju mogućnosti razvoja svih selektivnih oblika turizma, stoga bi se naglasak trebao staviti na one oblike koje imaju objektivno najpovoljnije i najizglednije mogućnosti za razvoj. Tu posebno treba istaknuti seoski, zdravstveni, kongresni, lovni i ribolovni turizam te ekoturizam. Da bi se postigao uspjeh na području turizma, potrebno je provesti detaljnu razrada i implementacija kvalitetnih i realnih planova na lokalnom regionalnom i državnom nivou (Kristić, Deže, 2009).

3.3.1. Turistička ponuda regije

Turisti u Slavoniji i Baranji imaju na raspolaganju bogatu turističku ponudu. Uglavnom se radi o atrakcijama međunarodne i nacionalne važnosti koje mogu biti privlačne velikom broju, kako domaćih turista, tako i onima iz udaljenih prostora i inozemstva. Postoji i mnoštvo atrakcija regionalnog i lokalnog značaja orijentirane na turističku potražnju iz bližeg okruženja. Kao primjere atrakcija od međunarodne važnosti treba istaknuti tri rijeke koje okružuju regiju, a to su: Drava, Dunav i Sava (Boranić-Živoder, et. al, 2018). Uporišne točke u turizmu slavonske regije, pored raznolikih tematskih događaja i manifestacija, predstavljaju veći gradovi, parkovi prirode Kopački rit i Papuk (Kristić, Deže, 2009). Park prirode Papuk je član europske i svjetske mreže geoparkova pod zaštitom UNESCO-a, a karakterizira ga iznimna geološka i biološka raznolikost te vrijedna kulturno-povijesna baština (Journal.hr, 2021).

Slavonija je prepoznatljiva po brojnim vinogorjima i tradiciji podrumarstva, te po arheološkim lokalitetima Vučedol pored Vukovara i Sopot u Vinkovcima. Pored navedenog, u turističku ponudu regije se mogu navesti i sljedeće atrakcije: Velika tvrđava u Osijeku, Đakovačka katedrala, katedrala u Požegi smještena na jednom od najljepših hrvatskih trgova Svetog Trojstva, atraktivni dvorci s gradskim muzejima u Virovitici, Vukovaru, Iloku, Valpovu i Našicama. Osim spomenutih prirodnih i kulturnih atrakcija, dr.sc. Snježana Boranić Živoder uz suradnike (2018) u Strateškom marketinškom planu turizma Slavonije navodi i sljedeće manifestacije karakteristične za područje Slavonije i Baranje:

- folklorne manifestacije: Vinkovačke jeseni i Đakovačke vezove
- sportske manifestacije: Festival ekstremnih sportova Panonian Challenger u Osijeku,
- gospodarske: Viro expo,
- Dan sjećanja na žrtve Vukovara,

- vjerske manifestacije u svetištima Aljmaš te svetištima u Voćinu, Pleternici i Ilači kod Vinkovaca.

Slika 2. Ključne turističke atrakcije u Slavoniji i Baranji

Izvor: Boranić Živoder, et al. (2018), autor karte: dr.sc. Zoran Klarić

4. USPOREDBA RAZVIJENOSTI ŽUPANIJA NA TERITORIJU SLAVONIJE I BARANJE

U skladu sa Zakonom o regionalnom razvoju Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 147/14 i 123/17), Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije provodi postupak ocjenjivanja i razvrstavanja svih jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave u Republici Hrvatskoj prema indeksu razvijenosti. Indeks razvijenosti je kompozitni pokazatelj koji se računa kao ponderirani prosjek standardiziranih vrijednosti društveno-gospodarskih pokazatelja radi mjerenja stupnja gospodarske snage i potencijala županija u odstupanju od prosjeka Republike Hrvatske. Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova EU (MRRFEU) ga ističe kao jedan od ključnih instrumenata regionalne politike Republike Hrvatske.

U skladu s Uredbom o indeksu razvijenosti (NN, br. 131/17), pokazatelji koji se koriste za izračun indeksa su sljedeći:

1. prosječni dohodak po stanovniku
2. prosječni izvorni prihodi po stanovniku
3. prosječna stopa nezaposlenosti
4. opće kretanje stanovništva
5. stupanj obrazovanosti stanovništva
6. indeks starenja

U nastavku će se, prema definicijama u Uredbi o indeksu razvijenosti, pojasniti svaki pokazatelj koji se koristi prilikom izračuna indeksa razvijenosti, a potom će se usporediti stanje razvijenosti pet županija koje spadaju pod regiju Slavonije i Baranje: Vukovarsko-srijemska, Osječko-baranjska, Požeško-slavonska, Virovitičko-podravska i Brodsko-posavska županija.

1) Prosječni dohodak po stanovniku

Dohodak po stanovniku se izračunava kao omjer ukupnog iznosa dohotka kojega su tijekom jednoga poreznog razdoblja (kalendarska godina) ostvarili porezni obveznici, fizičke osobe s prebivalištem ili uobičajenim boravištem na području jedinice lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave za koju se vrši izračun, i broja stanovnika koji žive na području te jedinice. Uključuje dohodak ostvaren od nesamostalnog rada i od samostalne djelatnosti.

Za izračun pokazatelja se koriste podaci Porezne uprave o isplaćenim dohocima i podaci Državnog zavoda za statistiku o broju stanovnika na razini jedinica lokalne, odnosno područne samouprave.

2) Prosječni izvorni prihodi po stanovniku

Prosječni izvorni prihodi po stanovniku se izračunavaju kao omjer ostvarenih prihoda jedinica lokalne odnosno područne (regionalne) samouprave, umanjenih za prihode:

- od domaćih i stranih pomoći i donacija te sredstva fiskalnog izravnjanja
- iz posebnih ugovora: sufinanciranje građana za mjesnu samoupravu
- ostvarene na osnovi dodatnih udjela u porezu na dohodak i pomoći za izravnjanja za
- financiranje decentraliziranih funkcija
- od prodaje nefinancijske imovine
- od prireza porezu na dohodak,
- broja stanovnika na području jedinice lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave.

Za izračun ovog pokazatelja koriste se podaci Ministarstva financija o prihodima proračuna jedinica lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave i Državnog zavoda za statistiku o broju stanovnika na razini jedinica lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave.

3) Prosječna stopa nezaposlenosti

Stopa nezaposlenosti predstavlja omjer broja nezaposlenih i zbroja svih zaposlenih te nezaposlenih osoba na području pojedine jedinice lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave.

Za izračun pokazatelja se koriste podaci Hrvatskog zavoda za zapošljavanje o broju registriranih nezaposlenih osoba, te podaci Porezne uprave o broju zaposlenih osoba na razini jedinica lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave tijekom jedne kalendarske godine.

4) Opće kretanje stanovništva

Opće kretanje stanovništva se izračunava kao omjer usporedivog broja stanovnika jedinica lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave u posljednjem dostupnom desetogodišnjem razdoblju.

Za izračun pokazatelja koriste se podaci DZS-a o broju stanovnika jedinica lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave.

5) Stopa obrazovanosti stanovništva

Stopa obrazovanosti se izračunava kao udio stanovništva sa završenim visokim obrazovanjem u ukupnom stanovništvu, u dobi između 20 i 65 godina, na području jedinice lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave.

Za izračun se koriste podaci Državnog zavoda za statistiku o obrazovnoj strukturi stanovništva Republike Hrvatske i broju stanovnika u dobi između 20 i 65 godina na razini jedinica lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave.

6) Indeks starenja

Indeks starenja se izračunava kao udio stanovnika u dobi 60 i više godina u odnosu na broj stanovnika u dobi od 0 do 19 godina. Za izračun pokazatelja se koriste podaci Državnog zavoda za statistiku o dobnim kontingentima stanovništva na razini jedinica lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave.

Tablica 8. Poredak slavonskih županija prema indeksu razvijenosti i osnovnim pokazateljima (razdoblje 2014.-2016.)

Županija	Razvojni a skupina županije	Indeks razvijeno sti županije	Vrijednost osnovnih pokazatelja za županiju					
			Prosječni dohodak po stanovnik u	Prosječni izvorni prihodi po stanovnik u	Prosječna stopa nezaposlen osti	Opće kretanj e stanovn išтва (2016./ 2006.)	Indeks starenja (2011.)	Stupanj obrazovan ja (VSS, 20-65) (2011.)
Osječko- baranjska	2	96,009	23.126,25	2.271,75	0,2369	91,90	106,3	0,1749
Požeško- slavonska	2	93,947	22.925,23	1.550,25	0,1814	87,42	99,2	0,1429
Brodsko- posavska	1	93,449	22.105,97	1.550,91	0,2143	90,09	96,5	0,1342
Vukovarsko- srijemska	1	91,992	22.256,51	1.627,30	0,2431	88,41	98,3	0,1320
Virovitičko- podravska	1	90,666	21.297,29	1.872,32	0,2613	88,54	103,3	0,1145

Izvor: obrada autora prema MRRFEU (2018)

Tablica 9. Poredak slavonskih županija prema indeksu razvijenosti i standardiziranim pokazateljima (razdoblje 2014.-2016.)

Županija	Razvojni skupina županije	Indeks razvijeno sti županije	Vrijednost standardiziranih pokazatelja za županiju					
			Prosječni dohodak po stanovniku	Prosječni izvorni prihodi po stanovniku	Prosječna stopa nezaposlenosti	Opće kretanje stanovništva (2016./2006.)	Indeks starenja (2011.)	Stupanj obrazovanja (VSS, 20-65) (2011.)
Osječko-baranjska	2	96,009	98,51	101,67	100,02	95,84	86,39	101,57
Požeško-slavonska	2	93,947	90,33	88,82	96,63	88,49	108,94	93,64
Brodsko-posavska	1	93,449	88,81	88,82	90,84	93,21	110,24	92,30
Vukovarsko-srijemska	1	91,992	89,09	89,39	85,76	90,24	109,37	91,96
Virovitičko-podravska	1	90,666	87,30	91,21	82,53	90,48	106,96	89,27

Izvor: obrada autorice prema MRRFEU (2018)

Indeks razvijenosti iznad 100 pokazuje da je pojedina županija iznad prosjeka, dok vrijednost niža od 100 znači da je pojedina županija ispod prosjeka Republike Hrvatske. Tako se realnije definira međusobno pozicioniranje županija te se pridonosi aktiviranju razvojnih resursa pojedine županije. Prema podacima iz tablice može se vidjeti da se svih pet županija slavonske regije nalazi ispod prosjeka Republike Hrvatske, a kao najlošije pozicionirane su Vukovarsko-srijemska i Virovitičko-podravska. Za takve županije postoji najveći potencijal za gospodarski

razvoj. Pritom, Osječko-baranjska županija je pozicionirana na najvišem mjestu prema indeksu gospodarske snage.

U skladu s člankom 36. Zakona o regionalnom razvoju RH status potpomognutih područja imaju sva područja ispod prosjeka razvijenosti Republike Hrvatske.

5. SWOT ANALIZA GOSPODARSTVA

Kroz rad su iznesene neke karakteristike regije Slavonije i Baranje te pregled razvoja različitih područja koja su u uskoj vezi s regijom. Na osnovi toga, u nastavku će se prikazati SWOT matrica za područje Slavonije i Baranje.

SWOT analiza je akronim od riječi:

- **S** - *Strengths* → **snaga**
- **W** - *Weaknesses* → **slabosti**
- **O** - *Opportunities* → **prilike**
- **T** - *Threats* → **prijetnje**

Zasluge za SWOT analizu pripadaju jednom istraživačkom timu u čijem su sastavu bili: Albert Humphrey, Marion Doshier, Otis Benepei Birger Lie. Oni su, 1960-ih i 1970-ih na Sveučilištu Stanford, imali zadatak istražiti i utvrditi što je uzrokovalo loše korporativno planiranje, kao i kreirati novi sustav za menadžment promjene. Ono što su istražili kao dobro u sadašnjosti su nazvali zadovoljavajućim (*Satisfactory*), dobro u budućnosti su nazvali prilikom (*Opportunity*), loše u sadašnjosti krivnjom (*Fault*), a loše u budućnosti prijetnjom (*Threat*). Dakle, akronim je glasio SOFT, što je kasnije promijenjeno u SWOT (Gonan Božac, 2008).

SWOT analiza je metoda kojom se ocjenjuje strategija poduzeća, proizvoda, regije i slično. Dakle primjenjiva je u širokom opsegu područja i zato je vrlo česta u uporabi, a u ovom radu će se pomoću nje analizirati regija Slavonije i Baranje. U tu svrhu će se utvrditi snage i slabosti koje predstavljaju unutrašnje karakteristike, dok prilike i prijetnje dolaze iz okoline. SWOT analizom se nastoji identificirati strategija kojom će se na najbolji način iskoristiti snage i minimalizirati slabosti te ostvariti prilike i reducirati prijetnje (Božić, 2008).

Glavna razlika između ova četiri čimbenika jest u tome što se na one unutarnje (snage i slabosti) može utjecati, prilagoditi ih, popraviti, razvijati ili djelovati na njih, dok su eksterni čimbenici (prilike i prijetnje) izvan našeg utjecaja, ali se mogu identificirati te brzo im se prilagoditi (www.markething.hr, 2018).

Slika 3. SWOT matrica

Izvor: Wikipedia, SWOT analiza

Prema članku objavljenom na web stranici www.markething.hr, u nastavku će biti kratko pojašnjen svaki od četiri ključna čimbenika SWOT matrice:

- Kao što je već navedeno, **snage** su interni čimbenici koji mogu imati pozitivan utjecaj na postizanje strateških ciljeva, a odnose na područja u kojima se ostvaruje konkurentna prednost. Tako se definiraju sve ključne prednosti regije koje omogućavaju dugoročno i stabilno djelovanje te prihode.
- **Slabosti** su područja za koje je potrebno uložiti napore za poboljšanje i na kojima postoji rizik pojave problema u budućnosti. Predstavlja svaku situaciju u kojoj konkurencija ima priliku da preuzme liderstvo i spriječi uspješno poslovanje. Od ključne je važnosti identificirati sve slabosti regije i usredotočiti se na uklanjanju istih.
- Na **prilike** se ne može utjecati, međutim imaju pozitivan utjecaj na gospodarstvo i omogućuju da se brže spoznaju prednosti i iskoriste na najbolji mogući način. Odnose se na političke, ekonomske, socijalne, ekološke, demografske, tehnološke, vladine, pravne i konkurentne trendove.
- **Prijetnje** se odnose na potencijalne negativne utjecaje nad kojima ne postoji opcija kontrole. U slučaju identificiranja prijetnji bitno je uvesti kvalitetnu strategiju i okrenuti ih u korist organizacije odnosno regije. Vrlo često prilagodba može značiti značajne promjene unutarnjih čimbenika (nova znanja, izmjena procesa proizvodnje, tehnološke promjene...) što na kraju može rezultirati novim strateškim prednostima.

Tablica 10. SWOT analiza gospodarstva Slavonije i Baranje

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - bogata kulturno-povijesna baština - nezagađeno i plodno tlo idealno za poljoprivredu, a posebno voćarstvo, povrtlarstvo i vinogradarstvo - umjereno kontinentalna klima - blizina velikih gradova (Zagreb, Budimpešta...) - razvijena poljoprivreda - tradicija industrije, obrtništva i poduzetništva - obnovljivi izvori energije - prirodni resursi (voda, šume, zemljišta) - dobra prometna povezanost na lokalnoj razini - povoljan gestrateški položaj regije - nacionalne manjine kao veza sa susjednim zemljama - uspješna suradnja s potpornim institucijama na lokalnoj razini - raspoloživi ljudski resursi - rastući broj registriranih posjednika - izvozna orijentacija i vanjskotrgovinski suficit - mnogobrojne poduzetničke zone i poduzetnički inkubatori Panonski drvni centar kompetencija u Virovitici, Poduzetnički inkubator 	<ul style="list-style-type: none"> - indeks razvijenosti niži od prosjeka Hrvatske - nedostatak profesionalnog i kvalitetnog kadra - nedostatak radne snage u sezoni - nedovoljne investicije u turizam i ostale djelatnosti - opadanje industrijske proizvodnje - slaba naseljenost pojedinih dijelova - nedovoljno iskorišteni turistički potencijali - nezainteresiranost mladih za poljoprivrednu proizvodnju i slična strukovna zanimanja za koje postoji potreba na tržištu - rascjepkanost poljoprivrednog zemljišta - velika usmjerenost na poljoprivrednu proizvodnju - slaba logistička infrastruktura u VSŽ - zastarjela tehnologija gospodarstva - slaba suradnja s institucijama na državnoj razini - slaba suradnja između malih i srednjih poduzeća - neravnomjerna razvijenost područja - odlazak banaka iz Baranje otežava pristup financijskim izvorima

<p>BIOS u Osijeku i drugi poduzetnički inkubatori..)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - slaba suradnja poduzetnika na međunarodnom tržištu - depopulacija i starenje stanovništva što uzorkuje zapuštenost i propadanje poljoprivrednog zemljišta - neusklađenost obrazovnog sustava s potrebama tržišta rada - duboki tragovi od ratnih zbivanja - slaba kupovna moć stanovnika - manjak turističkih programa i kapaciteta
<p>PRIILIKE</p>	<p>PRIJETNJE</p>
<ul style="list-style-type: none"> - nastavak projekta Slavonija, Baranja i Srijem - nova klasifikacija Hrvatske na četiri statističke regije 2. razine kojom se izbjegava svrstavanje Slavonije u istu kategoriju sa Zagrebom koji ima znatno viši BDP po stanovniku - mogućnost proizvodnje zdrave hrane - izgradnja smještajnih kapaciteta - neiskorišteni poljoprivredni potencijali - plodno i nezagađeno tlo za razvoj ekološke poljoprivrede - plovni putovi Drave, Save i Dunava - izgradnja sustava navodnjavanja Puškaš na području općine Draž - rast popularnosti ruralnog turizma i mogućnosti za razvoj seoskog, 	<ul style="list-style-type: none"> - nedostatak prepoznatljivosti kao turističke destinacije - zagađenje rijeka na području Slavonije i Baranje - učestale klimatske promjene i suše mogu loše utjecati na poljoprivrednu proizvodnju - slaba primjena sustava navodnjavanja zbog visokih cijena opreme i priključaka te usitnjenosti površina - neiskorišteni i zapušteni sustavi za navodnjavanje izgrađeni državnim novcem (primjer sustav Opatovac u Vukovarsko-srijemskoj županiji) zbog čega odluke o ulaganju na državnoj razini mogu biti upitne i sporne - nepovezanost obrazovnog sustava s potrebama gospodarstva

<p>lovnog, zdravstvenog i vinskog turizma</p> <ul style="list-style-type: none"> - bogata kulturna i povijesna baština - moguća iskoristivost obnovljivih izvora energije - EU projekti i raspoloživost EU fondova - državne poticajne mjere kao motivacija za poduzetnike - potencijali za razvoj prerađivačke industrije i IT sektora - stvaranje prepoznatljive turističke destinacije i brenda „Slavonija i Baranja“ - otvoreno tržište – plasiranje poljoprivrednih proizvoda na EU tržište - izgradnja osnovnih i srednjih škola, bolnica - izvozno gospodarstvo - ulaganje u navodnjavanje, vodoopskrbu, odvodnju i pročišćavanje otpadnih voda - sve više okretanje ka digitalizaciji poljoprivrede 	<ul style="list-style-type: none"> - ovisnost gospodarstva o državi i EU fondovima - odlazak mlade, obrazovane i kvalitetne radne snage - nepovoljna opća gospodarska situacija i visoka stopa nezaposlenosti - depopulacija - nesigurnost dugoročnog zakupa državnog poljoprivrednog zemljišta - nepovoljna fiskalna politika - nepovezanost turizma i poljoprivrede - nekonkurentnost na nacionalnom tržištu - turizam Hrvatske usmjeren na naglašavanje „sunca i mora“ - kriva percepcija razvojnih potreba regije na razini Kontinentalne Hrvatske - posljedice koronavirusa
--	---

Izvor: LAG BARANJA (2012); Kristić, Deže (2009); ŽRS VSŽ 2020.; MRRFEU (2016)

6. ZAKLJUČAK

U ovom završnom radu se iznio uvid u stanje gospodarstva Slavonije i Baranje. Posljedice ratnih sukoba 1990-ih, loša privatizacija i ubrzani proces deindustrijalizacije nakon raspada Jugoslavije su rezultirali zaostajanjem u razvoju, visokom nezaposlenošću i negativnim migracijskim saldom. Takve činjenice potvrđuje izrazito nizak BDP po stanovniku prema kojem su četiri od pet slavonskih županija smještene na posljednja mjesta na tablici svih županija Hrvatske. Razvijenost regije (gledana prema BDP-u po stanovniku) još nije dosegla razinu iz 2008. godine u vremenu prije velike financijske krize. Nepovoljne socio-demografske karakteristike se ogledaju kroz starenje populacije i konstantno iseljavanje stanovništva u druge dijelove Hrvatske i inozemstvo iz godine u godinu. Iako postoji velika orijentiranost na poljoprivredu zbog prirodnih bogatstava ovu regiju sve više obilježava deagrarizacija, napuštanje poljoprivrede radi nezainteresiranosti mladih za poljoprivrednu proizvodnju. Prerađivačka industrija kao najzastupljenija djelatnost prema BDV-u i prema izvozu Slavonije i Baranje ima velike potencijale za razvoj, a za ostvarivanje tog cilja je neophodna obnova, modernizacija i reindustrijalizacija postojeće industrije. Slavonija i Baranja obiluju ruralnim područjima idealnima za razvoj turizma i nudi mogućnost predstaviti se svijetu u najboljem svijetlu kroz očuvane prirodne ljepote i znamenitosti, bioraznolikost, tradiciju i impresivnu povijest. Do 2019. godine Hrvatska je bila podijeljena na dvije statističke regije druge razine: Kontinentalnu i Jadransku Hrvatsku, što je regiju Slavonije i Baranje stavljalo u vrlo nepovoljan položaj jer se nalazila u istoj kategoriji s Gradom Zagrebom koji je dizao prosjek cijele NUTS 2 regije Kontinentalne Hrvatske. Prema prijedlogu Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova EU nastupila je nova klasifikacija Hrvatske na četiri statističke regije (Panonska Hrvatska, Sjeverna Hrvatska, Jadranska Hrvatska i Grad Zagreb). Ovom promjenom pet slavonskih županija je pripalo Panonskoj Hrvatskoj (uz Sisačko-moslavačku, Bjelovarsko-bilogorsku i Karlovačku županiju) čime će se dobiti realniji uvid u razvijenost Slavonije i Baranje, a samim time će se omogućiti lakše dobivanje bespovratnih sredstava iz Europske Unije. Vjetar u leđa za razvoj gospodarstva pridonose mnogobrojni projekti i programi u sklopu velikog Projekta Slavonija, Baranja i Srijem kojim je ugovoreno 94,54% ciljanog iznosa, 18,75 milijardi kuna. Problemi analiziranog područja su vrlo kompleksni te zahtijevaju definiranje radikalne reforme u skladu sa specifičnim potrebama regije u cjelini kako bi se ostvarili konkretni razvojni pomaci. Turistička valorizacija prirodnih resursa i kulturnih manifestacija, privlačenje stranih i domaćih investitora, osiguravanje konkretne podrške malim i srednjim poduzetnicima te

ulaganja u sektore poljoprivrede, drvno-prerađivačke i prehrambeno-prerađivačke industrije i IT sektora su od strateške važnosti za jačanje regionalne konkurentnosti.

7. LITERATURA

1. Andrić, S. (2013): Slavonija, dostupno na: <http://hipsb.hr/slavonija/> [1.7.2021.]
2. APPRRR (2021): Upisnik poljoprivrednika 2020., dostupno na: <https://www.aprrr.hr/upisnik-poljoprivrednika/> [2.7.2021.]
3. Boranić Živoder S., Čorak S., et al (2018): Strateški marketinški plan turizma Slavonije s planom brendiranja za razdoblje 2019.-2025., dostupno na: https://www.tzgsb.hr/static/pdf/Strate%C5%A1ki_master_plan_SLAVONIJA.pdf [4.7.2021.]
4. Božić, M. (2008): SWOT analiza, HCMP, dostupno na: <http://hcpm.agr.hr/biznis/mplan-swot.php> [12.7.2021.]
5. DZS (2011): Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.
6. DZS (2019): Statističke informacije 2019, dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/StatInfo/pdf/StatInfo2019.pdf [5.7.2021.]
7. DZS (2020): Dolasci i noćenja turista u 2019. godini [3.7.2021]
8. DZS (2020): Procjena stanovništva Republike Hrvatske u 2019.
9. DZS (2021): Bruto domaći proizvod – pregled po županijama
10. DZS (2021): Poljoprivreda – pregled po županijama
11. DZS (2021): Robna razmjena s inozemstvom – pregled po županijama
12. DZS (2021): Zaposlenost – pregled po županijama
13. DZS (2021): Zaposlenost i plaće – pregled po županijama
14. Europski strukturni i investicijski fondovi (2021): Projekt Slavonija, Baranja i Srijem, dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/projekt-slavonija-baranja-srijem/> [1.7.2021.]
15. Glas Slavonije (2017): U Slavoniji i Baranji mnogo je uspješnih, ali premalo novih tvrtki, dostupno na: <http://www.glas-slavonije.hr/327077/1/U-Slavoniji-i-Baranji-mnogo-je-uspjesnih-ali-premalo-novih-tvrtki> [10.7.2021.]
16. Glas Slavonije (2020): Žito predvodi na listi najprihodovnijih tvrtki, dostupno na: <https://www.glas-slavonije.hr/445119/7/Zito-predvodi-na-listi-najprihodovnijih-tvrtki> [10.7.2021.]
17. Glavaš, J., Čizmadija I. (2004): Koridor Vc – budućnost gospodarskog razvoja Slavonije i Baranje s osvrtom na Osječko-baranjsku županiju, Ekonomski fakultet u Osijeku
18. Gonan Božac, M. (2008): SWOT analiza i TOWS matrica – sličnosti i razlike, Ekonomska istraživanja

19. HGK (2019): Pokrenuta izmjena hrvatskih statističkih regija, dostupno na: <https://hgk.hr/pokrenuta-izmjena-hrvatskih-statistickih-regija> [10.7.2021.]
20. HGK (2020) 24. Zlatna kuna – priznanje Hrvatske gospodarske komore, dostupno na: <https://www.hgk.hr/zlatnakuna/zlatnakuna> [10.7.2021.]
21. HGK (2020): ŽUPANIJE – razvojna raznolikost i gospodarski potencijali, dostupno na: <https://www.hgk.hr/documents/analiza-zupanija-2020-web5ffd68620c52c.pdf> [29.6.2021.]
22. Hrvatska enciklopedija: agrarna kriza, dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=844> [6.7.2021.]
23. Hrvatska turistička zajednica: Slavonija, dostupno na: <https://croatia.hr/hr-HR> [30.6.2021.]
24. Hrvatski zavod za zapošljavanje, dostupno na: <https://statistika.hzz.hr/> [5.7.2021.]
25. Journal (2021): Jedan od najljepših parkova u Hrvatskoj je super ideja za vikend izlet, dostupno na: <https://www.journal.hr/lifestyle/putovanja/park-prirode-papuk-vikend-izleti-jednodnevni-izleti/> [7.7.2021.]
26. Juničić, K. (2019): Da Hrvatska želi, imala bi turizam cijele godine: Ruralni turizam zapostavljeni dio ekonomije bez strategije i interesa tone u propast, dostupno na: <https://euractiv.jutarnji.hr/euractiv/hrana-i-poljoprivreda/da-hrvatska-zeli-imala-bi-turizam-cijele-godine-ruralni-turizam-zapostavljeni-dio-ekonomije-bez-strategije-i-interesa-tone-u-propast-9238379> [3.7.2021]
27. Karaman, I. (1997): Iz prošlosti Slavonije, Srijema i Baranje (studije o društvenoj i gospodarskoj povijesti XVIII.-XX. St), Osijek
28. Kristić, J., Deže, J. (2009) Starteški pravci razvoja turizma u Slavoniji i Baranji, Poljoprivredni fakultet u Osijeku
29. LAG BARANJA (2012) Zapisnik radionice, dostupno na: <https://lag-baranja.hr/lag/images/dokumenti/LAG-SWOT-Zapisnik-Radionica%20sektor%20gospodarstva.pdf> [12.7.2021.]
30. Markething (2018): Što je SWOT analiza i koje su smjernice potrebne za njezinu izradu?, dostupno na: <https://www.markething.hr/sto-je-swot-analiza-i-koje-su-smjernice-potrebne-za-izradu/>[12.7.2021]
31. Ministarstvo poljoprivrede (2020): Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2019. godini, dostupno na: https://poljoprivreda.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/poljoprivredna_politika/zelen

- [o_izvjesce/2020_11_30%20Zeleno%20izvje%C5%A1%C4%87e%202019.pdf](#)
[2.7.2021.]
32. Ministarstvo poljoprivrede (2021): Godišnje izvješće o sustavu registracije farmi u Republici Hrvatskoj za 2020. godinu, dostupno na: https://hpa.mps.hr/wp-content/uploads/2021/03/gi_farmregistar_-2020.pdf [2.7.2021.]
33. MRRFEU (2018) Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti razvijenosti, dostupno na:
[https://razvoj.gov.hr/UserDocsImages//O%20ministarstvu/Regionalni%20razvoj/indeks%20razvijenosti//Vrijednosti%20indeksa%20razvijenosti%20i%20pokazatelja%20za%20izra%C4%8Dun%20indeksa%20razvijenosti_jedinice%20podru%C4%8Dne%20\(regionalne\)%20samouprave.pdf](https://razvoj.gov.hr/UserDocsImages//O%20ministarstvu/Regionalni%20razvoj/indeks%20razvijenosti//Vrijednosti%20indeksa%20razvijenosti%20i%20pokazatelja%20za%20izra%C4%8Dun%20indeksa%20razvijenosti_jedinice%20podru%C4%8Dne%20(regionalne)%20samouprave.pdf) [8.7.2021]
34. MRRFEU (2016) Startegija regionalnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje do kraja 2020. godine, dostupno na: <http://europski-fondovi.eu/sites/default/files/dokumenti/Nacr%20prijedloga%20Strategije%20regionalnog%20razvoja%20RH%20za%20razdoblje%20do%20kraja%202020.%20godine.pdf>
35. Narodne novine (2015): Zakon o poljoprivredi (NN 30/15)
36. Narodne novine (2017): Uredba o indeksu razvijenosti (NN 131/17)
37. Narodne novine: Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske (NN 147/14, NN 123/17)
38. NKD 2007 s objašnjenjima: Prerađivačka industrija, dostupno na: https://www.dzs.hr/App/NKD_Browser/assets/docs/NKD_2007_objasnjenja.pdf
39. Petrić, H. (2013): Osnovne napomene o gospodarstvu Hrvatske i Slavonije oko 1903.-1904. godine, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu
40. Predojević, Ž. (2018): Usmene priče Hrvata iz južne Baranje, Beli manastir
41. Razvojna strategija Vukovarsko-srijemske županije za razdoblje do 2020. godine, dostupno na:
https://www.vusz.hr/Cms_Data/Contents/VSZ/Folders/dokumenti/upravni2/~contents/Y482ECCDYBAFDZM2/rv-razvojna-strategija-vs--01-03-18---s-analiza-stanja-sa-etaksvd1.pdf [12.7.2021.]
42. Stipetić, V. (2005): Transformacija poljoprivrednih gospodarstava i kreditiranje ruralnih sredina, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb
43. Sudarić, T., et al. (2018): Identifikacija i vrednovanje činitelja razvoja ruralnog turizma Istočne Hrvatske, Poljoprivredni fakultet, Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

44. Šuto, J. (2018): Stanje osječke industrije i vizija reindustrijalizacije u 21. stoljeću, Odjel za geografiju, Sveučilište u Zadru
45. Wikipedia: poljoprivreda, dostupno na: <https://hr.wikipedia.org/wiki/Poljoprivreda> [5.7.2021]
46. Wikipedia: SWOT analiza, dostupno na: https://hr.wikipedia.org/wiki/SWOT_analiza [10.7.2021.]
47. Živić, D., (2017): Demografsko pražnjenje Istočne Hrvatske, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb

POPIS SLIKA

Slika 1. Prostorni obuhvat Slavonije	3
Slika 2. Ključne turističke atrakcije u Slavoniji i Baranji	28
Slika 3. SWOT matrica.....	36

POPIS TABLICA

Tablica 1. Broj stanovnika pet slavonskih županija prema popisu stanovništva 2011. godine i procjena za godine od 2016 do 2019.....	5
Tablica 2. Najzastupljenije djelatnosti prema BDV-u po slavonskim županijama, 2017. godina	8
Tablica 3. Prosječna mjesečna neto plaća, u HRK.....	10
Tablica 4. Vrijednost ugovora sklopljenih kroz Projekt Slavonija, Baranja i Srijem za razdoblje od 18.10.2016. do 30.4.2021.	12
Tablica 5. Struktura gospodarstava i poljoprivrednog zemljišta u posjedu županija na prostoru Slavonije i Baranje na dan 31. prosinca 2019. godine	16
Tablica 6. Broj registriranih gospodarstava i posjednika po županijama slavonske regije u 2019. i 2020. godini.....	19
Tablica 7. Prihod od različitih oblika raspolaganja državnim poljoprivrednim zemljištem ostvaren u 2019. godini.....	20
Tablica 8. Poredak slavonskih županija prema indeksu razvijenosti i osnovnim pokazateljima (razdoblje 2014.-2016.)	32
Tablica 9. Poredak slavonskih županija prema indeksu razvijenosti i standardiziranim pokazateljima (razdoblje 2014.-2016.).....	33
Tablica 10. SWOT analiza gospodarstva Slavonije i Baranje	37

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Bruto domaći proizvod Slavonije po županijama, tekuće cijene, u mil. HRK	6
Grafikon 2. Bruto domaći proizvod po stanovniku Slavonije po županijama, u HRK	7
Grafikon 3. Stopa registrirane nezaposlenosti u Slavoniji i gradu Zagrebu, stanje 31. ožujka ..	9
Grafikon 4. Robna razmjena slavonskih županija s inozemstvom u 2020. godini, vrijednosti u 000	11

Grafikon 5. Poljoprivredna površina Slavonije po kategorijama korištenja, 2016. godina	17
Grafikon 6. Struktura poljoprivrednih gospodarstava prema tipu, 31.prosinca 2020.	18
Grafikon 7. Prosječan broj zaposlenih u sektoru poljoprivrede, šumarstva i ribolova	19
Grafikon 8. Prosječan broj zaposlenih u sektoru prerađivačke industrije	23
Grafikon 9. Vrijednost prodaje industrijskih proizvoda (PRODCOM) u industrijskim lokalnim jedinicama	24
Grafikon 10. Odnos dolazaka domaćih i stranih turista u Slavoniji prema županijama, 2019. godina	26

SAŽETAK

Ovim radom se nastoji prikazati stanje gospodarstva Slavonije i Baranje kao i potencijal za njen razvitak. Cjelokupni gospodarski razvoj se temelji na prirodnim resursima ove regije. Smještena na kontinentalnom dijelu Hrvatske, prepoznata je na tržištu po zelenim prostranstvima i vinorodnim brežuljcima, ugodnom klimom i kulturnom baštinom. Značajni potencijali su u poljoprivredi, industriji i ruralnom turizmu. Međutim, zadnjih godina Slavonija i Baranja se suočavaju s nepremostivim problemima koji su se pojavili kao posljedica Domovinskog rata i procesa pretvorbe i privatizacije. Kao jedan od najvećih problema treba istaknuti iseljavanje stanovništva, posebno mladih, visokoobrazovanih i strukovno obrazovanih građana. Kako bi se spriječilo daljnje nizanje negativnih trendova, ključno je provesti konkretne poteze na području gospodarstva i izmjene zakonskih regulativa za nerazvijena područja Hrvatske. Projekt Slavonija, Baranja i Srijem pruža velike mogućnosti za regionalni razvoj, ali bitno ga je ubrzati i nadograditi projektima usmjerenijima ka gospodarskom razvitku.

Ključne riječi: gospodarstvo, regionalni razvoj, regija, SWOT, nerazvijenost

SUMMARY

This final paper seeks to show the state of the economy of Slavonia and Baranja as well as the potential for its development. The overall economic development is based on the natural resources of this region. Located on the continental part of Croatia, it is recognized by its green expanses and wine-growing hills, pleasant climate and cultural heritage. Significant potentials are in agriculture, industry and rural tourism. In recent years, however, Slavonia and Baranja have faced insurmountable problems that have emerged as a result of the War and the process of transformation and privatization. One of the biggest problems is the emigration of the population, especially young, highly educated and professionally educated citizens. In order to prevent further negative trends, it is crucial to implement concrete steps in the field of economy and changes in legislation for underdeveloped areas of Croatia. The Slavonia, Baranja and Srijem project offers great opportunities for regional development but it is important to speed it up and upgrade it with projects aimed at economic development.

Key words: economy, regional development, region, SWOT, underdevelopment